

TIEDONSIIRTOLOMAKE OPINTO- OHJAUKSEN TYÖVÄLINEENÄ

Opintojen ennakoiva tukeminen ammatillisella
toisella asteella

Tekijä: Leila Ahlqvist

Kehittämishankeraportti

Maaliskuu / 2007

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä Leila Ahlqvist	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 33/36	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus _____ Salainen _____ saakka	
Työn nimi TIEDONSIIRTOLOMAKE OPINTO-OHJAUKSEN TYÖVÄLINEENÄ Opintojen ennakoiva tukeminen ammatillisella toisella asteella		
Koulutusohjelma AJA530		
Työn ohjaaja Jukka Lerkkanen		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kehittämishanke perustuu toiminnalliseen tutkimuksen menetelmään ammattioppilaitoksen oppimisvalmentajan työssä. Työn toteutuksessa on tärkeintä oppijalähtöinen, osallisuutta tukeva ja itsetuntemusta lisäävä oppimis-, opetus- ja vastavuoroinen yhteistyö, jossa yleisopetus ja erityisopetus eivät ole erillisiä järjestelmiä ja opiskelijan valtaistuminen (empowerment) lähtee itse osallistumisesta ja vastuun kantamisen kehittymisen käsitteistä.</p> <p>Tutkimuksella haettiin vastausta seuraaviin kolmeen kysymykseen: 1. Voidaanko tiedonsiirtolomakkeesta saada tarpeellista tietoa opetuksen tukimuotojen suunnitteluun, 2. Voidaanko tiedonsiirtolomakkeesta saada tarpeellista tietoa HOJKS-lomakkeen suunnittelurungon hahmottamiseen, 3. Voidaanko laatia lomake, jonka vastausprosentti ylittää hyvään tulokseen.</p> <p>Tuloksena on ammattiopinnot aloittaville opiskelijoille tiedonsiirtolomake, joka otettiin käyttöön heti opintojen aloitusvaiheessa elokuussa 2003 ja jaettiin kaikille 180:lle uudelle opiskelijalle.</p> <p>Ammattioppilaitos on Hämeessä oleva kuntayhtymän hallinnoima oppilaitos, jossa voi opiskella tekniikan ja liikenteen, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan tai kulttuurialan ammatin. Opiskelu-paikkoja on 660 ja erilaisia tutkintovaihtoehtoja 14. Oppilaitoksen opiskelupaikkoihin sisältyy myös talouskoulu.</p> <p>Tutkimus tuotti korkean vastaajalukumäärän ja antoi kattavasti perustietoa silloin, kun opiskelijalla oli tarvetta opintojen tukeen. Lomake antoi lisäksi nuorelle sekä hänen huoltajilleen tietoa tiedonsiirtoon ja yhteistyöhön liittyvistä seikoista ja työkäytännöistä. Se rohkaisi luottamukselliseen avoimeen yhteistyöhön oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Oppilaitos sai tutkimuksen tuloksena selkeää ja yksilöityä tietoa opetuksen järjestämisen suunnitteluun sekä tukimuotojen resurssointiin.</p> <p>Tiedonsiirtolomakkeesta saatu tieto tuki erityisopetuksen toteuttamista tarvetta vastaavaksi. Lisäksi se edisti sellaisen tiedon saamista, jonka perusteella voitiin arkityöskentelyssä järjestää tarpeellisia tukitoimia ja ohjausta oppimisvaikeuksissa estämään myös mahdollista opiskelun keskeytymistä. Tieto tuki myös osaltaan HOJKS-lomakkeen sisällön suunnittelua.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Normalisaatio, inklusio, integraatio, valtaistuminen		
Muut tiedot		

TIIVISTELMÄ

Kehittämishanke perustuu toiminnalliseen tutkimuksen menetelmään ammattioppilaitoksen oppimisvalmentajan työssä. Työn toteutuksessa on tärkeitä oppijälähtöinen, osallisuutta tukeva ja itsetuntemusta lisäävä oppimis-, opetus- ja vastavuoroinen yhteistyö, jossa yleisopetus ja erityisopetus eivät ole erillisiä järjestelmiä ja opiskelijan valtaistuminen (empowerment) lähtee itse osallistumisesta ja vastuunkantamisen kehittymisen käsitteistä.

Tutkimuksella haettiin vastausta seuraaviin kolmeen kysymykseen: 1. Voidaanko tiedonsiirtolomakkeesta saada tarpeellista tietoa opetuksen tukimuotojen suunnitteluun, 2. Voidaanko tiedonsiirtolomakkeesta saada tarpeellista tietoa HOJKS-lomakkeen suunnittelurungon hahmottamiseen, 3. Voidaanko laatia lomake, jonka vastausprosentti ylittää hyvään tulokseen.

Tuloksena on ammattiopinnot aloittaville opiskelijoille tiedonsiirtolomake, joka otettiin käyttöön heti opintojen aloitusvaiheessa elokuussa 2003 ja jaettiin kaikille 180:lle uudelle opiskelijalle.

Ammattioppilaitos on Hämeessä oleva kuntayhtymän hallinnoima oppilaitos, jossa voi opiskella tekniikan ja liikenteen, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan tai kulttuurialan ammatin. Opiskelupaikkoja on 660 ja erilaisia tutkintovaihtoehtoja 14. Oppilaitoksen opiskelupaikkoihin sisältyy myös talouskoulu.

Tutkimus tuotti korkean vastaajalukumäärän ja antoi kattavasti perustietoa silloin, kun opiskelijalla oli tarvetta opintojen tukeen. Lomake antoi lisäksi nuorelle sekä hänen huoltajilleen tietoa tiedonsiirtoon ja yhteistyöhön liittyvistä seikoista ja työkäytännöistä. Se rohkaisi luottamukselliseen avoimeen yhteistyöhön oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Oppilaitos sai tutkimuksen tuloksena selkeää ja yksilöityä tietoa opetuksen järjestämisen suunnitteluun sekä tukimuotojen resurssointiin.

Tiedonsiirtolomakkeesta saatu tieto tuki erityisopetuksen toteuttamista tarvetta vastaavaksi. Lisäksi se edisti sellaisen tiedon saamista, jonka perusteella voitiin arkityöskentelyssä järjestää tarpeellisia tukitoimia ja ohjausta oppimisvaikeuksissa estämään myös mahdollista opiskelun keskeytymistä. Tieto tuki myös osaltaan HOJKS-lomakkeen sisällön suunnittelua.

Author Leila Ahlqvist	Type of Publication Development project report	
	Pages 33/36	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title INFORMATION TRANSMISSION FORM AS A TOOL IN STUDENT COUNSELLING Anticipatory student support in vocational secondary education		
Degree Programme AJA5SO		
Tutor Jukka Lerkkanen		
<p>Abstract This development proposal is based on a functional research method in the work of a learning mentor in a vocational education institution. At the heart of the implementation of the development proposal lies reciprocal learning and teaching cooperation that begins from the learner and supports participaton and self-knowledge. In this, general and special education are not considered as separate programmes and the empowerment of the learner is inspired by participation and the development of a sense of responsibility.</p> <p>The research seeked to find answers to the following questions:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Can useful information be derived from this questionnaire to plan forms of educational support services - Can useful information be derived from this questionnaire to plan and evolve to outline the framework of an Individual Education Plan (HOJKS) form. - Is it possible to prepare a questionnaire the response rate of which yields a good result? <p>The research resulted in the formulation of a data transmission form directed to students who begin their vocational education. The form was introduced at the beginning of the students' vocational studies in the end of August 2003 and was distributed to all the 180 new students.</p> <p>The vocational education institution in question is located in the Häme region and is administered by the federation of municipalities. The institution offers education in the fields of technology and transportation, tourism, nutrition, economics and the culture sector. There are 600 student places and 14 different degree options.</p> <p>The research received a high number of respondents and provided extensive information on the students' requirement of educational support. In addition, the data transmission form provides both the student and the student's guardians knowledge on information transmission, cooperation and practical details and encourages open, confidential cooperation with the student counselling staff.</p> <p>Information derived from the data transmission form also supported developing special education to better respond to specific needs. It also helped obtain information that can be used in day-to-day work to organize required support and guidance in cases of learning difficulties or even to forestall dropping out of school. The information obtained also promoted the planning of the content of the Individual Education Plan (HOJKS) form.</p> <p>Keywords: Normalisation. Inclusion. Integration. Empowerment</p>		

ABSTRACT

This development proposal is based on a functional research method in the work of a learning mentor in a vocational education institution. At the heart of the implementation of the development proposal lies reciprocal learning and teaching cooperation that begins from the learner and supports participation and self-knowledge. In this, general and special education are not considered as separate programmes and the empowerment of the learner is inspired by participation and the development of a sense of responsibility.

The research sought to find answers to the following questions:

- Can useful information be derived from this questionnaire to plan forms of educational support services
- Can useful information be derived from this questionnaire to plan and evolve to outline the framework of an Individual Education Plan (HOJKS) form.
- Is it possible to prepare a questionnaire the response rate of which yields a good result?

The research resulted in the formulation of a data transmission form directed to students who begin their vocational education. The form was introduced at the beginning of the students' vocational studies in the end of August 2003 and was distributed to all the 180 new students.

The vocational education institution in question is located in the Häme region and is administered by the federation of municipalities. The institution offers education in the fields of technology and transportation, tourism, nutrition, economics and the culture sector. There are 600 student places and 14 different degree options.

The research received a high number of respondents and provided extensive information on the students' requirement of educational support. In addition, the data transmission form provides both the student and the student's guardians knowledge on information transmission, cooperation and practical details and encourages open, confidential cooperation with the student counselling staff.

Information derived from the data transmission form also supported developing special education to better respond to specific needs. It also helped obtain information that can be used in day-to-day work to organize required support and guidance in cases of learning difficulties or even to forestall dropping out of school. The information obtained also promoted the planning of the content of the Individual Education Plan (HOJKS) form.

SISÄLTÖ

KUVAILULEHTI JA TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT.....	5
JOHDANTO.....	8
1. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen arvot ja toimintaperiaatteet	11
1.1. Oppilaitoksen arvot ja niveltieto	11
1.2. Normalisaatiosta inklusioon – näkökulmia arvoihin, niiden muuttumiseen ja yhteisöjen kehittymiseen	13
1.3. Empowerment – Valtaistuminen: työelämään sijoittuminen syrjäytymisen ehkäisyavoitteeksi	15
2. Opiskelija- ja huoltajalähtöinen tiedonsiirto ja transitiosuunnittelu ..	18
3. Tiedonsiirtolomake – ohjauksen ja tuen ensitiedon lähteeksi	19
3.1. Niveltiedon vaikutus toiminnan sisältöön. Oppilaaksi ottamisesta ja tuen tarpeen määrittelystä	19
3.2. Opiskelijan tuen ja ohjauksen alkutilanteessa huomioitavaa	20
3.3. Verkosto- ja yhteistyöstä sekä oppilaitoksen muusta toiminnasta oppimisympäristönä	21
4. Alkutilanteesta hankkeen toteutukseen ja tutkimusongelmat.....	22
5. Kehittämishankkeen toteutukseen	23
5.1. Toimintaympäristöstä ja tutkimuskohteesta	23
5.2. Tiedonsiirtolomakkeen laatiminen ja lomakkeen sisältö	24
5.3. Tiedonkeruuprosessi	26
6. Opetuksen tuen tarve v.2003 -Tiedonsiirtolomakkeesta saatu tulos ...	26
6.1. Saadaanko tiedonsiirtolomakkeesta tarpeellista tietoa opetuksen tukimuotojen suunnitteluun.....	28
6.2. Saadaanko tiedonsiirtolomakkeesta tarpeellista tietoa HOJKS-lomakkeen suunnitteluun.....	29
6.3. Yltääkö tiedonsiirtolomake hyvään vastaajalukumäärään.....	29

7. Tulevaisuuteen arvioiden	30
LÄHTEET	32
LIITTEET	34

JOHDANTO

Ammatillinen opiskelu toisella asteella on uusi haaste nuorelle. Siinä mahdollistuu aiempaa itsenäisempi ja itseohjautuvampi opiskelu. Itseohjautuvuus perustuu itsetuntemuksesta lähtevien omien oppimisedellytysten ja oppimisen vahvuuksien sekä kehittämisalueiden tiedostamiseen. Nuorella on usein käytössään vielä perheen ja huoltajien tuki. Tämä puuttuu vain harvalta aloittavalta opiskelijalta.

Opiskelun nivelvaiheissa tiedonsiirtoon kiinnitetään jo paljon huomiota, mutta siihen löytyy vielä kehitettävää. On tärkeää, että lähettävä koulu panostaa enemmän opiskelijan ja huoltajien rohkaisemiseen välittää tarpeellista tietoa uuteen oppilaitokseen. Tiedonvälitys voi tapahtua sekä omatoimisesti että lähettävän koulun kanssa yhdessä silloin, kun asialla on jokin myönteinen merkitys nuoren jatko-opinnoille.

Oppimiseen, nuoren kehitykseen, arkitöihin, sosiaalisiin suhteisiin, aiempiin oppimiskokemuksiin ja muihin opiskeluun liittyvissä asioissa yhteinen tieto on tärkeää.

Koulun ja huoltajien välisen yhteistyön puutteeseen saattaa opinto-ohjauksessa törmätä usein. Se näkyy perheen arkuutena tai haluttomuutena välittää tarpeellista tietoa uuteen kouluun. Se näkyy myös vaikeutena ottaa yhteyttä opiskelija-huollon palveluihin oppimiseen ja opinnoissa selviytymiseen liittyvissä pulmissa. Yhteistyössä asioita ratkaistaessa on merkittävintä opiskelijan oman sekä hänen huoltajiensa rooli tiedon lähteenä ja oppilasta itseä koskevien asioiden asiantuntijana.

Opetusorganisaatioissa on vaivatonta välittää tietoa asiantuntijoiden kesken silloin, kun ammatillinen kieli, -toimintakulttuuri ja asioiden tarkastelunäkökulma ovat yhteiset. Kun keskusteluun mukaan tulevat opiskelija ja perhe, tiedon välittymisestä tulee monitahoinen prosessi. Tarkastelunäkökulmien, erilaisten arkitodellisuuksien, toimintakulttuurien ja kielen yhtenevään ymmärtämiseen tulee vaikeuksia. Näitä voidaan lieventää myönteisellä kohtaamisella yhteyden rakentamiseksi. Kohtaamisen kulttuurin tulee olla vuorovaikutuskielen ja sen sisällön osalta sellainen, että oppilas ja perhe voivat kokea siinä subjektin sekä osallisuuden.

Lähtökohtana kehittämishankkeelle oli aiemmat kokemukseni perusopetuksen opinto-ohjauksesta naapurikunnassa. Yläkoulujen opinto-ohjaajat ja erityisopettajat kutsuttiin ammattioppilaitoksen ns. nivelvaihepalaveriin, jossa käsiteltiin oppilaiden tietoja. Oppilaiden huoltajat tai oppilaat eivät olleet tietoisia tästä tiedonsiirtokäytännöstä eivätkä siellä käsiteltävistä oppilasasioista. Koin tilanteessa tarpeelliseksi oppilaan ja perheen osuuden paremman huomioimisen. Heidän tietoisuutensa ja mahdollisuutensa vaikuttaa omien tietojen välittymiseen ja olla näin mukana yhteistyöprosessin alkuvaiheessa, oli mielestäni tähdellistä. Tämän jälkeen oli mielestäni paremmat lähtökohdat alkaa oppilaitosten välisen sisäisen yhteistyön suunnittelu ja tiedonvälitys.

Ammattioppilaitokseen, jossa sen jälkeen työskentelin, tuli paljon tietoa uusista opiskelijoista myös epävirallista tietä. Esimerkiksi kuraattorin tai opetushenkilöstön verkostotyö antoi sitä ilman, että huoltajat tai opiskelija olivat tietoisia tästä kanavasta. Tätä kautta tulleen tiedon perusteella oli vaikeaa ryhtyä mihinkään todelliseen, opiskelijaa kokonaisvaltaisesti tukevaan ja hänen voimaantumistaan edistävään avoimeen toimenpiteeseen.

Asia, johon halutaan vaikuttaa tai johon halutaan muutos, tulee aina pohtia yhdessä asiakkaan kanssa ennen kuin päästään tilanteen ratkaisuyrityksissä myönteisiin tuloksiin. On tärkeää tiedostaa, että yksilön voimaantumista ja onnistumista vaikeuksien voittamiseksi edesauttaa vain oma tietoinen ja rakentava asian kanssa työskentely. Ongelmaa ei ole, mikäli sitä ei ole avoimesti itse toisen kanssa kohdattu. Lisäksi koin, että tiedonsiirrossa tulee toteutua lain takaama asiakkaan oikeusturva.

Tärkeää on oppilaitoksessa myös tarkkaan pohtia, minkälaiseksi rakentuu uuden oppilaitoksen kuva opiskelijalle hänelle ensimmäisenä kontaktinottona lähetetyn opiskelijan oppaan kautta. Miten opiskelijaa puhutellaan ja miten asiat ilmaistaan, on ensimmäinen askel turvallisuudentunteen luomiseen opiskeluympäristöstä ja yhteistoiminnallisuuden tavoitteesta. Opiskelijalla on uudessa vaiheessa motivaatio astua koulumaailmasta opiskelumaailmaan itsenäistyvänä nuorena. Tämä pitää huomioida käsitteissä.

Tämän kehittämishankkeen tarkoitus oli suunnitella kaikille uusille opiskelijoille jaettava kysymyslomake, joka ensinnäkin

- on kieliasultaan sellainen, että se kannustaa vastaamaan lomakkeeseen. Vastaaminen mahdollistaa sekä tiedon välittymisen opiskelussa onnistumisen peruslähtökohdista että merkityksellisen henkilökohtaisen tiedon ja näkemyksen jakamisen
- se vetoaa turvalliseen ja vilpittömään yhteistyöpyrkimykseen opiskelijan omaksi hyödyksi ja mahdollisten oppimiseen liittyvien ongelmien helpottamiseksi. Tätä kautta voi opiskelija saada myönteisiä oppimiskokemuksia, jotka edistävät kaikinpuolista kehittymistä ja opinnoissa onnistumista
- antaa opiskelijalle itselleen mahdollisuuden miettiä opiskeluun liittyviä odotuksia ja antaa mielipiteen ilmaisulle mahdollisuuden. Esiin tulleiden asioiden huomiointi keskustelussa tukee nuoren itsetuntoa, antaa osallisuuden kokemusta ja tukee vastuun ottamista oman elämän hallintaan liittyvissä asioissa. Asiakkaan subjektius on lähtökohdana ja siinä huomioidaan niin alaikäisyys kuin myös täysi-ikäisyys suhteessa huoltajiin

Tiedustelulomakkeen tavoitteena oli ilmaista asiat opiskelijaa arvostavasti, yksiselitteisesti, rakentavasti, yhteistyökeskeisesti ja tiedonsiirtoon liittyviä laillisuusperiaatteita kunnioittaen. Tarkoitus oli, että saatua tietoa käytetään todella edistämään opiskelun tukitoimia samalla ehkäisten opintojen keskeytymistä. Kehittä-

mishankkeessa pitäydettiin kyselylomakkeen laatimiseen ja sen kokeiluun aloittavilla opiskelijoilla.

1. AMMATILLISEN TOISEN ASTEEN KOULUTUKSEN ARVOT JA TOIMINTAPERIAATTEET

1.1. Oppilaitoksen arvot ja niveltieto

Oppilaitoksen opetussuunnitelman arvoperusta on inklusioperiaate. Sen mukaan yleis- ja erityisopetus eivät ole erillisiä omia järjestelmiään. Opiskelussa huomioidaan yksilön henkilökohtaiset tarpeet, valmiudet ja voimavarat. Opiskelijan tukeminen ja kannustaminen rakentuvat monialaisen terveydellisen, sosiaalisen ja yhteiskunnallisen osallisuuden huomioimiseen ja kehittämiseen lähtökohdista ovat persoonallisuus, voimavarat, tiedot, taidot ja osaaminen. Osallisuutta voi tukea laaja-alainen opiskelijan elämään liittyvien toiminta- ja tukiorganisaatioiden välinen verkostotyö.

Toimintakulttuuri tähtää yhteistoiminnallisuuteen toiminnassa ja oppimisessa. Oppijan hyvinvoinnin sekä yhteenkuuluvuuden tunteen ylläpitäminen ja edistäminen antavat lisää voimavaroja ja mahdollistavat monimuotoisia oppimis- ja opiskelutapoja. Opettajilla se laajentaa opetus- ja opintojen suoritusvaihtoehtojen tarjoamismahdollisuuksia sekä motivointikeinojen kirjoa didaktiikan kehittämisessä. Vuorovaikutus rakentuu tasa-arvoisuuteen ihmisenä oppijoiden kesken ja oppijan sekä opettajan välisessä vuorovaikutuksessa. Se lisää myös hyvää oppilastuntemusta.

Normaalioloissa aidon vuorovaikutuksen perusolemukseen on katsottu kuuluvaksi se, että osallistuvat kokevat tulleen kuulluksi ja että vuorovaikutuksella koetaan olevan todellista vaikutusta käsiteltävään asiaan. Tämänlaatuisen vuorovaikutuskulttuurin kriteerit tuntuvat harvoin täytyvän. (Suutarinen 2006, 64.)

Vuorovaikutuksessa tehokkuus perustuu molemminpuolisuuteen ja aktiivisuuteen. Viestinnän tulee olla selvää ja avointa. Kun vuorovaikutus on palkitsevaa, se saa aikaan myönteisiä seurauksia ja erilaiset kitkatekijät vähenevät. Keskinäinen hyväksyvä viestintä luo myös tehokkuutta ja palkitsevuus lisää halua toimia yhteistyössä ja saa aikaan vetovoimaa niin ihmissuhde- kuin asiatasollakin. Yhteiseen toimintaan kuuluu myös keskinäinen luottamus ja tätä on rakennettava pitkäjänteisesti. On opittava luottamaan ja osoitettava luottamusta. Vuorovaikutuksen määrä ja laatu vaikuttavat sen tehokkuuteen. Ymmärtämisen osoittaminen ja hyväksyvät ilmaisut eli myönteisen vuorovaikutuksen positiivinen merkitys ja sen kokemisesta saadut hyödyt tehostavat vuorovaikutusta. (Kauppila 2005, 79 - 81.)

Vanhemmat kokevat usein tulleen syrjäytetyksi omia lapsia sekä myös laajemmalla koulutuspoliittisessa ja kouluun liittyvässä päätöksenteossa. Tämä on suuri puute, koska vanhemmat ovat usein ainoita, joilla on tarvittavaa tarkkaa tietoa opiskelijasta ja hänen kehityksensä aiemmista vaiheista. Vanhempien osallisuudella opiskelua koskevaan päätöksentekoon on tärkeä merkitys koulussa menestymiselle. Vähin, mitä voi vaatia on, että vanhemmat otetaan mukaan lapsen opetusjärjestelyjä koskevaan päätöksentekoon. (Kokkala & Sahlberg 2002, 132.)

Mikäli rakentava vuorovaikutus toimii, voidaan opiskelua, sen olosuhteita, opetusmenetelmiä, ryhmäjakoja, yhteistyömuotoja ja tukitoimia suunnitella heti opintojen alusta turhien vastoinkäymisten välttämiseksi. Kattavalla tilannekartoituksella saadaan paremmin alkuun myös erityisopetuksen toteutus. Pienryhmäopetus, yksilöllinen tuki, apuvälinetarve ja erityisopetuspäätökset saadaan toimimaan ilman turhia viiveitä ja välivaiheita. Myös oppilaan vahvuuksia, erityisosaamista, mieltymyksiä, taipumuksia ja urasuunnittelun näkökohtia voidaan hyödyntää alkutilanteen sujuvassa käynnistymisessä.

Ensimmäinen esimerkki siirtymäsuunnittelusta on Hämeenlinnan Yhteiskoulun EQUAL-kasvatusalan hankkeesta ESO-pilottihanke. Siinä siirtymäsuunnittelu alkaa tarpeeksi ajoissa ennen siirtymistä ja kestää tuettuna, kunnes toiminta on uudessa koulutusvaiheessa siirtynyt vakaalle pohjalle. Hankkeessa kuvataan hallitun siirtymäsuunnittelun ja lähettävän ja vastaanottavan oppilaitoksen yhteistyö ja vastuut seuraavasti:

- ensimmäisessä vaiheessa peruskoulussa tapahtuu siirtymäsuunnittelua tarvitsevien tunnistaminen niiden osalta, joiden ajateltiin hyötyvän tästä (oppilaat ovat sekä erityisopetuksessa että laaja-alaisessa erityisopetuksen piirissä olevia). Ulkopuolelle rajattiin ne, jotka eivät katsoneet tarvitsevansa tukea. Alustava siirtymäsuunnitelma tehtiin yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämän jälkeen seurasivat yhteydenotot potentiaalsiin jatko-oppilaitoksiin.
- toisessa vaiheessa vastuu siirtymisen suunnittelusta ja toteutuksesta on yhteinen peruskoulun ja toisen asteen oppilaitoksen kanssa seuraavissa asioissa: tutustumisjaksojen ja koulutuskokeilun toteuttaminen, pohjatietojen ja -taitojen kartoitus ja lopullisen vaihtoehdon päättäminen ja hakuprosessi. Tämän jälkeen toisen asteen oppilaitos jatkaa työtä painottaen toimintaansa alussa opiskelijatuntemuksen edistämiseen

Opiskelijoiden kokemukset tästä ESO-pilotista olivat myönteiset. He kehittyivät niin yksilöinä kuin tulevaisuuden suunnitelmissaan. He kuvasivat itse kehittymistään uuden oppimisella, silmien avautumisella tulevaisuuden suhteen ja rohkeutena ja kykynä selviytyä uusissa tilanteissa. Nuoret kokivat saaneensa kavereita ja löytäneensä samanhenkisen opiskeluryhmän, johon voi tuntea kuuluvansa. Uudet kokemukset työelämään tutustumisesta ja oppilaitosvierailuista, helpotus koulunkäyntiin, hengähdystaukoja tavallisiin oppitunteihin, hiukan motivaatiota koulutyöhön, kun tietää tulevaisuudesta, jonka vuoksi kannattaa opiskella, kiveman tulevaisuuden, jos pääsee opiskelemaan haluamaansa opiskelupaikkaan ja kivoja retkiä kerrottiin olevan myönteisinä kokemuksina tästä hankkeesta. (Koskinen 2005, 36 - 69.)

Toinen esimerkki transitiosuunnittelun toteutuksesta tiedon välittymisen suhteen on Jyväskylän ammattiopistosta. Siellä lähettävä koulu antaa oppilaalle tiedonsiirtomakkeen, johon huoltaja nimeää lähettävän oppilaitoksen yhteyshenkilön allekirjoituksellaan. Lomake palautetaan opinto-ohjaajalle uudessa oppilaitoksessa heti lukukauden alettua henkilökohtaisen luottamuksellisen keskustelun saattele-

mana. Huomio kiinnitetään niveltiedon harkittuun jakamiseen niin, että saatu tieto nimenomaan edistää opiskelijan opiskelua.

Oppilaitosten välinen sisäinen yhteistyö voi lähteä käyntiin jo opiskelua edeltävän kevään aikana työstettävän tiedonsiirtoprosessin onnistumiseksi yhteistyössä huoltajien ja oppilaan kanssa. Saattaen vaihto on tavoitteena jokaisen saattoa tarvitsevan oppilaan kohdalla ja tälle mahdollisuudelle annetaan myös aikaa tarpeellisen yhteistyön ja yhteistyöverkoston kautta. Kattava perustieto helpottaa hyvän transitiosuunnittelun myötä myös HOJKS-laadintaa, yhteistyöverkoston rakentamista ja tarvittavien asiantuntijalausuntojen hankkimista tukemaan oppilaskohtaista opetuksen suunnittelua. Oppilaitosyhteisön haaste on koota kaikki tietous opiskelijan työn tueksi. Ratkaistavaksi jää, miten koottu niveltieto siirtyy uudessa opinahjossa kaikkien opiskelijan kanssa työskentelevien käyttöön. Toisin sanoen, miten tukiopeus, samanaikaisopeus, vapaasti valittavien opintojen hyödyntäminen ryhmämuotoisena tukena, yksilö- ja pinyhmätuki oppituntien ulkopuolella ja ohjatut lisätehtävät järjestetään. Ohjauksen näkökulmasta avainkysymys on, miten opiskelija saadaan aloitteiseksi ja vastuulliseksi tilanteissa, joissa hänellä on ollut vaikeuksia aikaisemmassa oppimisessaan. (Lerikkanen 2005, 51 – 54.)

Opiskelijahuolto tukee opetushenkilöstön rinnalla oppijan persoonallisuutta, ammatillista kasvamista sekä osaamisen ja tiedon hankkimisen optimaalista kehittymistä opiskeluaikana. Tavoite on opintojen päätyttyä yhteiskunnan aktiivi jäsenyys oman elämän merkityksellisen suunnan löytymisen kautta. Opinnot tähtäävät opiskelijan sijoittumiseen työ- ja yhteiskuntaelämään tasavertaisena yhteiskuntakelpoisena ja osallistuvana jäsenenä. Opintojen tukeminen ja kannustaminen tapahtuvat opiskelijan valtaistumisen lisääntymisen, itsetuntemuksen ja hyvän itsetunnon tukemisen kautta. Verkosto- ja yhteistyö huomioi nämä seikat kaikessa opetuksen tukitoimien suunnittelussa ja toteutuksessa. (Opiskelijahuolto ja sen tehtävät ammattioppilaitoksessa – tiedote opiskelijalle, 2002) Oppimisen onnistumisen edellytyksiä edistää näkemys siitä, miten hyvin opiskelija tunnistaa omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Onnistumismahdollisuuksia ja opiskeluun sitoutumista ennakoivat myös myönteiset aiemmat koulukokemukset, tietoisuus omista kehittämistarpeista, itsesääteily- ja elämänhallintataidot sekä osallisuuden kokemukset. Myös perheen tuella on suuri vaikutus yksilön urakehitykseen (Ruohotie 2000, 36 -56)

Tälle kehittämishankkeelle tärkeät käsitteet ovat *normalisaatio*, *integraatio*, *valtaistuminen* sekä *inkluisio* tavoitteineen ja ulottuvuuksineen, joita käsitellään seuraavissa jaksoissa.

1.2. Normalisaatiosta inkluisioon - näkökulmia arvoihin, niiden muuttumiseen ja yhteisöjen kehittymiseen

Normalisaation periaatteen mukaisesti kaikilla ihmisillä on oikeus opiskella ja toimia edellytyksensä mukaisesti. Erityistä tukea tarvitsevilla ihmisillä on oikeus sellaiseen tukeen, että he kykenevät integroitumaan yhteiskuntaan sen täysivaltaisesti.

na jäsenenä. Integraatioperiaatteiden mukaisesti tukea tarvitsevien opiskelijoiden ammatillinen koulutus toteutetaan ensisijaisesti normaaliryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa tai oppilaitoksen sisäisesti eriyttämänä. Tavoitteena on pyrkimys palauttaa yksilö takaisin perusryhmään (Ehdotus erityisopetuksen strategiaksi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen 6:2002).

Integraation tavoittelemisessa on erilaisia muotoja, joita ovat fyysinen, toiminnallinen, sosiaalinen ja yhteiskunnallinen integraatio. Mobergin (1998) mukaan todellinen integraatio koulussa on sosiaalinen integraatio ja koulun päättymisen jälkeen yhteiskunnallinen integraatio. On tiedostettava, ettei mekaaninen fyysisen integraation toteuttaminen välttämättä johda toiminnalliseen integraatioon ja etteivät fyysinen lähekkäin oleminen tai yhdessä toimiminen käsitteellisesti edusta integraation todellista olemusta. Yhteiskuntaan integroituminen taas koostuu työllistymisestä, asumisesta, sosiaalisista suhteista. Ammatillisen opetuksen tulee tukea yhteiskuntaan integroitumista yksilöllisesti, joustavasti ja mahdollisimman monipuolisesti. (Ladonlahti, Naukkarinen & Vehmas 1999, 137 – 138.)

Integraation rinnalle on tullut termi *inkluisio*. Se on ihmisen elämänkaaren kattava ajattelutapa. Sille keskeistä on tavoite kaikkien ihmisten tasa-arvoiseen, täysivaltaiseen osallisuuteen kaikissa ympäröivän yhteisön toiminnoissa – niin myös opiskelumaailman itseä koskevan tiedon hallinnassa ja tietoisuudessa. (Ladonlahti ym. 1999, 140 - 141.)

Koulutuksessa inklusion tavoite on yleisopetuksen ja erityisopetuksen sulautuminen yhdeksi yhdistyneeksi järjestelmäksi. Perusopetuksen jälkeen jokainen voi hakeutua valitsemaansa toisen asteen koulutukseen. Kaikissa toisen asteen oppilaitoksissa inklusiotavoite mahdollistuu yksilöllisten koulutus- ja tukipalveluiden tarjonnan kautta. Suunta erillisistä palveluista kaikille yhteisiin palveluihin on ollut selkeä. Se on tarjonnut suuria haasteita yksilön selviytymiselle, mutta myös muutospainetta ympäröivälle yhteiskunnalle. Professori Kari Tuunaisen sanoin: "Yhdessä päästään pitemmälle, mutta tärkeää on käydä jatkuvaa keskustelua, kenen ehdoilla toimitaan" (Ehdotus erityisopetuksen strategiaksi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen 6:2002).

Inklusiiviseen lähestymistapaan kuuluu myös ymmärrys siitä, että koulutus voi muuttaa yhteisöjä. Inklusiivinen koulutus voi synnyttää inklusiivisiä yhteisöjä. Toimintatavat ja niistä saatu kokemus voivat muuttaa uskomuksiamme ja arvojamme. Edistääksemme myönteisiä asenteita ja sosiaalista kanssakäymistä pitää käytännön työtavoista poistaa inklusion toteutumisen esteitä.

Seuraavien inklusion perusarvojen tulee näkyä siinä ilmaisun tavassa ja muodossa, jota opiskelijoille lähetettävässä tiedonsiirtolomakkeessa käytetään: Kaikki ovat erilaisia ja kaikki voivat oppia. Meillä kaikilla on tärkeä rooli ja olemme kaikki yhteisön jäseniä. Yhteisöt luovat erilaisuutta ja erilaisuuden pitää olla arvostettua. Toiminnan esimerkki virittää yhteisöjen taitojen ja kykyjen kehittymistä niin, että sen jäsenet kasvavat yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi. (Murto, Naukkarinen & Saloviita 2001, 10 - 14, 18 – 26, 55 – 60, 98 – 100.)

Arvolähtökohtien pohdinnassa ja oppilaitoskulttuurin kehittämisessä on paljon vaikeaa ja aikaa vievää työtä. Monet riskitekijät voivat estää kehittymisen alkuunpääsyn tai pysäyttää sen. Seuraavia seikkoja tulisi huomioida kehittämistyötä suunniteltaessa ja toteutettaessa. Jos muutoksen tuomaa hyötyä ei ymmärretä tai kehittämishanke kohdistuu opettajien mielestä epäolennaisiin asioihin ja lisää kohtuuttomasti työmäärää, on tilanne vaikea. Kehittämistyötä voi olla vaikea toteuttaa nykyisellä ammattitaidolla tai kohtuullisenkaan koulutuksen jälkeen tai jos siihen liittyy liikaa kielteisiä ennakoasenteita. Jos työyhteisön jäsenet vaihtuvat tiheään tai mikäli kehittämiskeinot eivät näytä tukevan tavoitteeseen pääsyä, saattaa kehittämishanke kuolla voimakkaaseen vastustukseen. Kehittämiseen osallistuvien ammattitaito, oppimisen halu, uskallus ja kärsivällisyys vaikuttavat ratkaisevasti kriittisten kohtien käsittelyyn. Uudistuksen onnistumista edistävät seuraavat oppilaitoksen ilmapiiriseikat: vankka itsearvostus ja terve ammattiyhteisö sekä hyvä työmoraali. Ongelmanratkaisuvalmius ja sitkeys ongelmien kohtaamisessa, luottamus työtovereiden pyrkimykseen ja yhteenkuuluvuuden tunne, terve mielenkiinto työtovereiden työhön ja ajatuksiin sekä avoin asenne yhteisöön ja kriittiseen keskusteluun työssä ovat ominaisuuksia, joita tarvitaan. Vaikka kehittäminen väliaikaisesti lisää työtä, siihen uhrattu vaiva maksaa vuosien kuluessa itsensä takaisin tavalla tai toisella.

Muutosta edistävistä seikoista tärkeimpiä ovat seuraavat: Mahdollisimman monen osallistuttava kehittämiseen. Kehittämisen on lähdettävä liikkeelle nykytoiminnan arvioinnista ja koko oppilaitoksen on oltava kehittämiskohteena. Työhön on varattava riittävästi aikaa ja siinä on edettävä lyhyin askelin. Oppilaitoksen johdon tuki on ensiarvoista ja tarvittaessa on kehittämistyöhön saatava ulkopuolista apua. Useiden menetelmien käyttö on välttämätöntä. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että onnistuneissa hankkeissa johtaja on toiminnan eri vaiheissa tehnyt aloitteita, tukenut ja hankkinut resursseja. Rehtorin oma innostunut esimerkki lisää henkilöstön aktiivisuutta. Rehtorin tulee myös asettaa tavoitteita ja luoda visioita siitä, mihin tähdätään. Hänen tulee osallistua kehittämiskeinojen suunnitteluun ja toiminnan toteuttamiseen.

Rehtori on kuin valmentaja, joka valmentaa joukkueensa mahdollisimman hyvään kuntoon ja pitää sen hengen ja yrittämishalun niin korkealla, että tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Valmentajan pitää tietää, milloin tarvitaan peruskunnan kohottamista, milloin tavoitteiden selkiyttämistä tai yhteispelin hiomista, milloin taas henkilökohtaisiin erityisominaisuuksiin paneutumista. Jos rehtorin suhtautumistapa on penseä, hän voi hidastaa tai jopa ehkäistä hanketta. (Hämäläinen & Sava 1989, 111 - 114.)

1.3. Empowerment – Valtaistuminen: työelämään sijoittuminen syrjäytymisen ehkäisy tavoitteeksi

Oppimisvalmentajan yksi perustehtävä on opiskelun keskeyttämisen ja syrjäytymisen ehkäisy. Sen vuoksi opetuksessa huomioidaan - ei yksilö toiminnan kohteena vaan valtaistuneena toimijana. Tässä voidaan etsiä yhtenevyyttä myös työ-

elämäntutkimuksesta saaduista tutkimustuloksista. Opetuksen rinnalle kootaan yhteiset piirteet työelämän kehittämiseksi havaituista ihmisen tarpeista ja työelämän tarpeista. Yhteenvedonä täästä voidaan todeta sama tulos; ihmisenä oleminen ja kehittyminen sekä työskentelyorganisaatio ja laadukas tulos kehittyvät yhteisten lainalaisuuksien mukaan korostettaessa persoonallisuuden ja organisaation hyvinvointia. Ihmisen valtaantumisen kokemukset; vahvistaminen ja vahvistuminen lisäävät työelämässä tuottavuutta eli tulosta ja sen laatua. Opiskeluympäristössä tapahtuu samoin - oppimistulos ilmenee enenevänä ja laadukkaampana onnistumisena. (Heikkilä-Laakso & Heikkilä 1997, 341.)

Hyvin tärkeää oppijan itsetunnolle ovat ne merkitykset ja tulkinnat, joita hän antaa tärkeäksi kokemiansa ihmisten kanssa tapahtuneelle vuorovaikutukselle. Kun yksilö muodostaa minäkäsityksensä kolmen ensimmäisen itsetunnon dimension kautta (turvallisuus, itsensä tiedostaminen, liittyminen), hän on vielä ulkoa ohjautuva. Kun hän saavuttaa tarkemman ja realistisemmän minäkäsityksen ja tehtävä- sekä tavoitetietoisuus ja pätevyys ovat kehittyneet, ulkoinen ohjautuvuus tulee merkityksettömämmäksi. Yksilö tulee sisäisesti ohjatuksi. Hän huomaa oman arvonsa ja saavutuksensa ilman välitöntä tarvetta saada ulkopuolista tunnustusta siitä. Kun kaikki itsetunnon alueet ovat vahvoja, yksilö sitoutuu itseensä ja vahventaa itseään (self-empowerment). Ehkä tärkeintä pätevyyden tunteen voimistumiselle on, että yksilö itse osaa ja haluaa vahvistaa, palkita ja kehua itseä. Kun positiiviset tunteet aktivoituvat ja ovat mukana suorituksessa, yksilö luottaa itseensä ja vahventaa itseään, jolloin hän sitoutuu suoritukseensa. Itsetunnon vahvat ihmiset uskaltavat myös tuoda ideansa esille. Heikosti menestyvän henkilön itsearvostukseen on kiinnitettävä erityisesti huomiota. (Heikkilä 2006, 71 – 73.)

Itsetuntoon ja itseohjautuvuuteen liittyen on oleellista kaikessa opiskelijalle jaettava kirjallisessa informaatio- ja tietomateriaalissa sekä vuorovaikutuksessa paneutua juuri edellä mainittuihin itsetuntoa rakentaviin seikkoihin heti alkumetreiltä. Tämä antaa perustaa opiskeluun sitoutumiselle ja luovaan ajatteluun ja ilmaisun rohkeuteen, vahvistaa itsetuntoa ja antaa eväitä myös ongelmien kohtaamiseen elämän varrella.

Syrjäytymisen ehkäisyyn lähdetään tässä hankkeessa systeemisestä lähestymistavasta, jossa vaikuttamisen kohde on vuorovaikutussuhde eikä poikkeava yksilö tai yhteisö. Kun tiedostetaan oppilaitoksen vaikutus opiskelijoihin, on helpompaa laatia opetussuunnitelmaa ja suunnitella muita toimintoja. Ajattelumalleina moniammatillisessa työskentelyssä opiskelijahuoltoryhmän jäsenten työssä on *neutraalisuus*, jossa ketään ei leimata riskiopiskelijaksi. Uskotaan opiskelijan mahdollisuuksiin selvittää ja omiin mahdollisuuksiin auttaa häntä. Ajatellaan kehämäisesti siten, että opiskelija on monien eri systeemien osa ja hän kuuluu useisiin ryhmiin. Yritetään tunnistaa nämä ryhmät, koska ne ovat potentiaalisia yhteistyökumppaneita, joiden avulla voidaan saada parempi kokonaisnäkemys työskentelyyn opiskelijan kanssa. Koska opiskelija elää useiden osajärjestelmien verkostossa, muotoillaan yhä uudelleen työoletuksia näiden osajärjestelmien merkityksestä opiskelijan elämässä. Oletusten tulisi kertoa jotakin opiskelijan ja häntä ympäröivien

osasysteemien suhteesta. Mikä toimii tai mikä ei toimi? Mikä pieni muutos voitaisiin saada aikaan ja mikä auttaisi suuremman muutoksen alkuun? Valitaan osasysteemi, johon ammattiroolissa aiotaan vaikuttaa yhdessä opiskelijan kanssa, jotta saataisiin aikaan toivotun suuntaista muutosta. (Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisu 2000,11 - 34.)

Kysymykseksi nousee opiskeluyhteisössä ja opettajuudessa, miten yksilö kykenee itse saavuttamaan vahvan sisäisen voimantunteen eli, miten hän itse luo voimaa itselleen (being empowered). Tässä tehtävässä opettajalla ja koko opetushenkilöstöllä ryhmänä on tärkeä rooli sekä oppimisen ohjaajana että itse esimerkkinä toimien. Myös opiskeluryhmän toimintakulttuuri antaa tässä seikassa esimerkin, joka voi toimia tai auttaa jäseniä saavuttamaan vahvan sisäisen voimantunteen. Tärkeää on siis se, miten oppimisen ohjaaja vaikuttaa myönteisesti tähän ryhmän ja yksilön kasvuprosessiin. (Heikkilä-Laakso ym.1997, 347.)

Opetus- ja ohjaushenkilöstön on luotava yhteinen jatkuva myönteisen voiman vaalimisen ilmapiiri. Tämä tapahtuu sellaisten työskentelyolosuhteiden kautta, joissa jokaisen sisäinen voimantunne voi kasvaa ja rohkaistua. Nivelvaiheessa tämän tunteen virittäminen on ensiarvoista.

Voimattomuuden tunne ihmisellä johtaa oppijan kannalta toiminnan heikkenemiseen. Oppimisympäristön toiminnassa voimattomuutta edistää sen heikko moraalili, toiminnan kankeus ja pakko, sääntöihin tukeutuminen ja niiden korostaminen sekä toiminnan ylenmääräinen kontrolloiminen.

Nuoren elämä antaa voimankäytölle näyttämön, joka on laajempi kuin pelkkä työ. Se tulee esiin nuoren opiskelun ulkopuolisessa toiminnassa. Siinä on aina mukana sosiaalinen ulottuvuus ja tämä toteutumisessaan ilmaisee yksilön tavoitesuuntautuneisuutta ja aktiivisuutta. Empowerment on ihmisen kyky parantaa omaa elämäänsä. Tärkeää on oppimisen ja elämän aktiivinen kehittäminen yhdessä oppijan, lähipiirin ja opetushenkilöstön kanssa - rohkeasti. Oppilaitosten on aika huomata, että uuden vuosituhannen kansalaisyhteiskunta vaatii jäseniltään sellaisia ominaisuuksia, tietoja ja taitoja, kvalifikaatiota, jotka vain koti ja koulu yhdessä ja yhteistyössä voivat tuottaa. (Onnismaa, Pasanen & Spangar 2000, 80 – 85.)

Tunnistamaton ja hoitamaton oppimisvaikeus on usein syynä syrjäytymiskierteeseen ja sen uhkaan. Keskimääräistä enemmän erilaisia oppijoita on mielenterveyspotilaissa, päihteiden väärinkäyttäjissä ja pitkäaikaistyöttömissä. On todettu, että kaikilla pitkäaikaistyöttömillä on taustalla oppimisvaikeus. Vankilassa olevilla on arvioitu olevan oppimivaikeuksia noin 80 prosentilla. Eri tavalla oppiva on tottunut koko elämänsä ajan olemaan alisuoriutuja. Työnteon tiukkeneva tahti on usein syynä uupumiseen, sillä kiire on erilaisen oppijan vihollinen numero yksi opiskelussa. Pulmia voi olla kirjoittamisessa, lukemisessa tai laskemisessa, ei varsinaisesti ymmärtämisessä ja kiire korostaa niitä. Luetun ymmärtäminen ja kuullun muistaminen voi olla vaikeaa. Koulu- ja opettajakammo ovat perua epäonnistuneista kouluvuosista, joista muistona on nöyryytyksiä sekä loukkauksia,

joita on vaikea pyyhkiä pois. Tyhmästä ja laiskasta on vaikea muuttua yhtäkkiä osaavaksi.

Tilanne ei ole toivoton. Aina voi oppia uutta ja erityisesti oppia pois vanhoista vääristä oppimistavoista ja peloista. On olennaista saada oppija kiinnostumaan itsestään ja rakentamaan itsetuntemusta, jonka varaan itsetunto rakentuu. On tärkeää saada onnistumisen kokemuksia, mutta virheitäkään ei pidä pelätä vaan niitä tulee kohdata. Omaan oppimistyyliin perehtyminen ja itselle sopivimpiin oppimisympäristöihin tutustuminen on hyödyllistä.

Halvimmaksi tavaksi purkaa koko pulmakenttää, on sulkea ensin oppimisvaikeuden mahdollisuus pois. Yhtä tärkeää on pyrkiä vaikuttamaan ympäristöön, jossa opiskellaan. Tutkimustulosten mukaan ympäristöllä on geeniperimää suurempi vaikutus oppimisvaikeuksien syntyyn. Tärkeää on myös se, että kullakin meistä tulee olla ihminen, joka uskoo mahdollisuuksiimme oppia. Tilannekartoittamisen avulla asioiden syvä ymmärtäminen avaa mahdollisuuden ohjaukseen ja tukeen, jonka avulla oppimiseen liittyviä esteitä ainakin madalletaan. Kun oppijalla on realistinen ja oikea kuva vahvuuksistaan ja rajoistaan, on lähtökohta onnistumiseen plus-merkkinen. (Koivumäki, Felt 2005, 35, 57.)

Opiskeluaikaisten sosiaalisten suhteiden otaksutaan myös olevan keskeinen opintojen sujumista edesauttava tekijä. Vastaavasti niiden puuttuminen lisää keskeyttämisriskiä. Rautapuron ja Väisäsen (2000) Joensuun yliopiston opiskelijoihin kohdistuneessa tutkimuksessa läsnä olevat ja keskeyttäneet poikkisivat opintojen alussa selvästi toisistaan. Keskeyttäneiden oppimiskokemukset olivat jatkuvasti kielteisempiä ja keskeyttäneet olivat myös vähemmän itegroituneita omaan laitokseensa. Ammatillisella toisella asteella vuosittain noin 20 000 nuorta keskeyttää opintonsa. Yhteiskunnan näkökulmasta keskeyttämiseen on liitetty yhteiskunnallisen osattomuuden näkökulma. Keskeyttämistä pidetään epäonnistumisena tutkintokilvassa sekä jonkinlaisena kannanottona yhteiskunnan arvoja vastaan. (Helander 2005, 52)

2. OPISKELIJA- JA HUOLTAJALÄHTÖINEN TIEDONSIIRTO JA TRANSITIO-SUUNNITTELU

Opintojen alkuvaiheessa tarvitaan tietoa opiskelijan kokonaistilanteesta ja aiemmasta oppimishistoriasta. Keskeistä ovat edellisestä opiskelupaikasta opiskelijalta ja hänen huoltajiltaan saatu oppimiseen ja sen järjestelyihin liittyvä tieto.

Nivelvaiheen transitiesuunnittelun pitää perustua aina lähettävän tahon aktiivisuuteen ja vastuullisuuteen asianmukaisesta tiedonsiirrosta. Perusarvona on läpinäkyvä, kaikkien osapuolien tietoisuudessa oleva yhteisesti hyväksytty nuoren tulevaisuutta ja elämää rakentava hyvä. Alle 18-vuotiaan opiskelijan kohdalla hänen kokonaistilanteensa asiantuntijuus lähtee hänestä itsestään ja huoltajista sekä näiden hyväksymistä luottamuksellisista verkostoista. Yli 18 vuotiaan opiskelijan

huoltajat ovat mukana opiskelupaikan ja oppijan välisessä yhteistyössä, mikäli opiskelija niin haluaa tai hyväksyy mukanaolon. Välitetyn tiedon sisällön ja siirtämisen tulee olla asianosaisten tietoisuudessa (Opetus- ja sivistystoimen lakitieto 2005,136 - 138).

Tiedonsiirron perusopetuksesta toiselle asteelle tulee siis tapahtua peruskoulun aloitteesta ja pääsääntöisesti sen toimesta yhteistyössä huoltajien kanssa tiedonsiirtoon liittyvää lakia noudattaen.

Verkostotyötä kehitetään jatkuvana prosessina eri opiskeluyhteisöjen, yhteiskunnan palvelujen sekä työelämän välillä. Lähtökohtana ovat sisäisen hallinto-, opetus- ja ohjausorganisaation moniammatillinen yhteistoiminta. Erityinen painopiste on opiskelijahuollon sisäisellä toimivuudella ja tukifunktiolla.

Opetussuunnitelmien perusteissa todetaan, että opetuksessa tulee kiinnittää huomiota oppimisvalmiuksiltaan ja -tavoitteiltaan erilaisiin opiskelijoihin sekä tarvittaessa kehittää tukitoimia yhteistyössä kotien ja koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Opiskelijan myönteistä yksilöllistä kehitystä ja tervettä itsetuntoa tulee tukea. Taito tehdä opiskelijoiden tarpeisiin perustuvia yksilöllisiä ratkaisuja lähtee asenteellisista valmiuksista niin yksilöllisellä kuin oppilaitoksen hallinnollisella tasolla. Tämän tueksi tarvitaan ensisijaisesti oppilaslähtöistä tietoperustaa.

3. TIEDONSIIRTOLOMAKE – OHJAUKSEN JA TUEN ENSITIEDON LÄHTEEKSI

3.1. Niveltiedon vaikutus toiminnan sisältöön. Oppilaaksi ottamisesta ja tuen tarpeen määrittelystä

Moniammatillisen opiskelijahuollon asiantuntijoiden tulee olla alkutilanteessa tiiviissä yhteistyössä. Alkukartoituksen seurauksena syntyvässä opetuksen toteuttamisen suunnittelussa opiskelijahuolto edustaa ja huomioi yksittäisen opiskelijan näkökulman ja häneen kohdistuvien tukitoimien tarpeen. Kaikissa ratkaisuissa on tavoitteena myönteinen vaikuttavuus opiskelijan onnistumiseen.

Näyttö tuen tarpeesta voi olla myös oppilaitoksen itsensä toteama. Se vahvistetaan opettajien suorittamalla lähtötasotesteillä tai seurantaan pohjautuvana tai vanhempien / huoltajan / opiskelijan riittävän perustellulla omalla pyynnöllä.

Niveltiedon saaminen ja hankkiminen on erityisen tärkeää myös poikkeuksellisissa opiskelijaksi ottamisen valintatilanteissa. Hakijana voi olla joko vuosia sitten perusopetuksen päättänyt tai henkilö, jolla ei ole perusopetuksen päättötodistusta tai perusopetus on hankittu toisessa maassa. Näissä tilanteissa on oleellista tunnistaa asiaa käsittelevän lain sisällöstä seuraavia keskeisiä asioita.

Oppilaaksi ottamisesta on säädetty, että ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen voidaan, ammatillisessa koulutuksessa annetun lain 27 § mukaan,

ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös muu henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vamma ilmeisesti on esteenä koulutukseen osallistumiselle. Näissä tilanteissa tulevat usein myös esiin aiempien opintojen hyväksilukemisoikeus, jonka tuloksena ammatillisista opinnoista voidaan hyväksyä suoritetuksi perustellusti soveltavia osia. Myös opiskelijan ikä saattaa antaa oikeuden vapautua esimerkiksi liikunnasta.

Tietojen antamisesta sanotaan, että koulutukseen pyrkivän tulee antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot. Koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Opetusministeriö on viimeksi päättänyt opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa 20.6.2000 (nro 6/011/2000).

Perusteet henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevasta suunnitelmasta ja erityisopetuksesta sekä sen strategiasta toisen asteen ammatilliseen koulutukseen on säädetty erikseen. Tavoitteena strategiassa on liikkumis-, kommunikatio- ja asenne-esteetön oppilaitos, jossa tukea tarvitseva on tavallinen opiskelija. Säädösten perusteista löytyy tarkempaa tietoa kirjasta Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa.

3.2. Opiskelijan tuen ja ohjauksen alkutilanteessa huomioitavaa

Käytännön tukijärjestelyjen toteuttaminen on oppilaitoksen normaalin opetusorganisaation vastuulla. Opinnot suoritetaan joko normaalin opetussuunnitelman tai yksilöllisesti mukautetun opetussuunnitelman mukaan. Kaikista opintokokonaisuuksista, jotka suoritetaan erityisopetuksena, tulee laatia erillinen HOPS (henkilökohtainen opetussuunnitelma). Opintojen kesto aika voi olla myös etukäteen määritetty, mikäli oppimisen esteet tai toteutus ovat sen laatuista, että ne vaativat heti alussa asian tarkastelua. Tarpeellisia lisätutkimuksia ja erilaisia lähtötasotestejä - esimerkiksi matematiikka-, luki-testit ja muut tarvittavat alkukartoitustestit voidaan toteuttaa yhteisestä sopimuksesta selkiyttämään opiskelijan tilannetta.

Opiskelijan tuen ja ohjauksen laatu ja määrä vaikuttavat myös opintojen arviointiin. Opiskelun arvioinnissa arviointikriteereinä ovat ainoastaan yhteiset normaalit tai mukautetut kriteerit. Käytettyjen arviointikriteerien soveltamisen tulee olla aina opiskelijan tiedossa opetuskokonaisuuden alusta alkaen. Mikäli tämä ei ole heti mahdollista, tulee opiskelijan kuitenkin olla tietoinen ennen opintokokonaisuuden päättymistä, miten / milloin arviointikriteerit tullaan määrittämään.

Mukautuksen – yksilöllistetyn opiskelun arviointi eriyä normaaliopetuksen arvioinnista ja nämä arviointien kriteerit on oppilaitoksessa vahvistettu. Yksilöllistetty suoritus ilmenee tutkintotodistuksessa tähdellä merkittynä.

Alkutilanteessa oleellista on vuorovaikutuksellisen toiminnan myönteisyys. Kielteisyys tekee eniten tuhoa minättömässä ja rajattomassa ihmisessä. Mitä enemmän ihminen irtaantuu omasta henkisestä kasvustaan, sitä enemmän kulttuurin sisälle pääsee tuhoavia voimia. Kielteisessä ilmapiirissä kielteisyys myös tarttuu? Sana epäonnistuminen merkitsee käytössä sitä, että sen käyttäjä on jo ennalta varma omasta epäonnistumisestaan. Kielteisyys on myönteisyyden vastavoima, johon liittyy useimmiten kärsimys, tuska, tuho ja suru. Kun kadotamme sopusoinnun itsemme suhteen, se johtaa helposti stressaantuneeseen olotilaan. Tämä taas voi johtaa stressiä näennäisesti helpottavien asioiden pariin (tupakanpolttu, päihteyden käyttö, väärät ruokailutottumukset). Myönteisyyden vaaliminen vaatii taitoa, sillä kielteisyys on myönteisyyttä helpompi toteuttaa. Kun odottaa onnistumista enemmän kuin epäonnistumista, todennäköisemmin onnistuu. Mitä enemmän teemme, osallistumme ja uskallamme, sitä enemmän onnistumme elämässä. (Kempainen 2002, 66 - 67.)

3.3. Verkosto- ja yhteistyöstä sekä oppilaitoksen muusta toiminnasta oppimisympäristönä

Ammattiopintojen tavoite on tutkinnon suorittaminen ja työllistyminen tai muu opiskelijan kannalta mielekäs tulevaisuuden tavoite. On tärkeää, että opiskelijalla ja oppilaitoksella on yhtenevä, suunniteltu selkeä käsitys siitä, mihin opiskelussa panostetaan ja tähdätään sekä mihin opiskelija on valmis sitoutumaan opetus-suunnitelman toteutumiseksi. Opintojen päättyessä opiskelijan omat tulevaisuudensuunnitelmat on hyvä olla myös kirjattuna. Näissä tarkemmissa sisällöissä ovat opiskelijan, huoltajien, opiskelijahuollon eri ammattiryhmien, opettajakunnan ja opiskelijan oman verkoston yhteistyö tärkeää. (Helander toim. 2005, 47.)

Opiskelijaterveydenhuollon tutkimukset (lääkärintarkastus ja opiskelijan esittämät asiantuntijalausunnat) sekä verkostotyöstä kuntayhtymän eri palveluihin saadut tiedot täydentävät kokonaiskuvaa opiskelijan tilanteesta opiskelijan ja / tai hänen huoltajiensa myötävaikutuksella ja hyväksynnällä.

Opiskelijan oikeus saada opiskelijahuollon palveluja on lakisääteistä. Kodin ja oppilaitoksen, oppilaitosten välisen yhteistyön sekä opiskelijahuollon kehittämiseksi, yleisestä turvallisuussuunnitelman tekemisestä on myös annettu ohjeita. Näissä koulutuksen järjestäjä on velvoitettu laatimaan kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön- sekä turvallisuus- ja opiskelijahuollon suunnitelmat. Tämä tapahtuu yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. Tärkeä linkki oppilaitoksessa on oppilaitoksen terveydenhoitaja ja lääkäri. Suunnitelman perustana on laki ja asetus (Laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta 630/98 ja 811/98). Lain 3 § mukaan, ammatillinen peruskoulutus on tutkintoon johtavaa koulutusta ja sen yhteydessä opiskelijoille voidaan järjestää opetukseen läheisesti liittyvää muuta toimintaa.

Lain 5§ määrittää ammatillisen koulutuksen tavoitteita siten, että ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi

tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tavoite on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi tasapainoiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi ja antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista. Nuorille järjestettävän koulutuksen tulee olla tiiviissä yhteistyössä huoltajien ja kotien kanssa.

4. ALKUTILANTEESTA HANKKEEN TOTEUTUKSEEN JA TUTKIMUS-ONGELMAT

Perusopetuksen opinto-ohjaajia ja muita oppilaaksi lähettäviä tahoja tulee rohkaista kannustamaan vanhempia ja oppilasta tiedonsiirtoon. Opiskelijan edun mukaista on, että huoltajia ja nuorta kannustetaan omaehtoisesti olemaan yhteydessä tulevaan oppilaitokseen. Tiedon välittyminen on olennaista silloin, jos tiedossa on opiskelun kulkuun merkittävästi vaikuttavia tekijöitä ja kysymyksiä. Esimerkiksi oppimisen vaikeuteen, opiskelijan elämäntilanteeseen, terveyteen, sosiaalisiin suhteisiin tai elämänhallintaan liittyvät henkilökohtaiset seikat saattavat aiheuttaa opintojen etenemisen vaikeutumista, poissaoloja tai esteitä suoritua opinnoista.

Vastaanottavassa oppilaitoksessa opiskelijahuollon edustajat ottavat niveltiedon vastaan. Tässä tapauksessa opinto-ohjaaja, kuraattori, terveydenhoitaja, oppimisvalmentaja ja erityisopetuksen yhdyshenkilö ovat näitä tahoja. Tietoa välittämällä voidaan välttyä monilta vaikeilta tilanteilta ja voidaan ennakkoon turvata oppimisen mahdollisimman hyvät kokemukset. Kontaktit antavat myös mahdollisuuden tutustua etukäteen tulevaan oppilaitokseen ja henkilöstöön uutena toimintaympäristönä.

Tilanteessa, jossa kartoitusta suoritettiin, oli peruskoulun kaikille 9-luokkalaisille keväällä järjestetty yhteinen oppilaitokseen tutustumispäivä. Silloin nuoret kiersivät oppilaitoksen eri osastoilla seuraamassa toimintaa ja heille oli kerrottu ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelusta. Mihinkään syvälliseen vuorovaikutukseen ei tämänkaltaisen massatutustumisen aikana voitu yltää. Silti opiskelupaikan eri aloihin ja fyysiseen ympäristöön, oppilaisiin ja opettajiin on tähdellistä päästä tutustumaan ennakkoon. Ennen opintojen alkua lähetettiin opiskelijalle kotiin opiskelijaopas, jossa toivottiin opiskelija tervetulleeksi oppilaitokseen ja kerrottiin oppilaitoksen toiminnan perustietoja.

Tutkimuksella haettiin vastausta seuraaviin kysymyksiin: 1. Voidaanko tiedonsiirtolomakkeesta saada tarpeellista tietoa opetuksen tukimuotojen suunnitteluun ja 2. Voidaanko tiedonsiirtolomakkeesta saada tarpeellista tietoa HOJKS-lomakkeen suunnittelurungon hahmottamiseen sekä 3. Voidaanko laatia lomake, jonka vastausprosentti yltää hyvään tulokseen?

5. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUKSEEN

5.1. Toimintaympäristöstä ja tutkimuskohteesta

Ammattioppilaitos, jossa hankkeen toteutin, on hämäläisessä kaupungissa toimiva kuntayhtymän hallinnoima oppilaitos. Siellä voi opiskella tekniikan ja liikenteen, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan tai kulttuurialan ammatin. Opiskelupaikkoja on 660 ja erilaisia tutkintovaihtoehtoja 14. Oppilaitoksen opiskelupaikkoihin sisältyy myös talouskoulu. Aloittavia opiskelijoita oli vuonna 2003 yhteensä 180 nuorta pääsääntöisesti kuntayhtymän alueelta. Oppilaitoksessa ei ole oppilasa-suntolaa ja opiskelijat opiskelevat pääosin kotona asuen. Valtaosa opiskelijoista siirtyy oppilaitokseen suoraan perusopetuksesta.

Oppimisvalmentajan työ oli ajateltu tilapäiseksi vuoden pituiseksi tehtäväksi, jossa ulkoapäin tuleva ihminen järjestäisi itsenäisesti välttämättömät toimenpiteet. Tämänkaltaiseen tehtävään on innokas yhteisön luottamuksen omaava henkilö työyhteisön sisältä paras ratkaisu. Tällöin säästyy perehdytykseen ja tutustumiseen kuluva-aikaa ja luottamus on jo rakennettuna. Tehtävään ei ollut löytynyt henkilöä talon sisältä.

Ensimmäinen vuorovaikutuksen avaus uusien opiskelijoiden kanssa tehtiin oppilaitoksesta koulukuraattorin laatiman ja opiskelijalle lähetetyn Opiskelijan oppaan kautta. Opas haastoi yhteistyön avaamisen kyselylomakkeessa myönteisyyttä korostaen.

41-sivuisessa oppaassa oppilaitoksesta puhuttiin kouluna. Siinä opastettiin opiskelijaa esimerkiksi seuraavasti; järjestäjän tehtävä on säilyttää päiväkirja opettajan määräämässä paikassa, yritä hyväksyä erilaiset ihmiset, opettele ajattelemaan, miltä tuntuisi.. tai mikäli et noudata annettuja ohjeita, sinut voidaan poistaa ruokailusta. Anna opettajallesi ja luokkatovereillesi työrauha, esitä asiasi selvästi ja täsmällisesti, kerro selkeästi ja kohteliaasti, älä menetä malttiasi, älä häiritse toisten opiskelua. Käyttäytymissäännöistä kirjoitettiin kolmessa eri kohdassa sanktioineen. Yksityiskohtana oli sivun pituinen selitys siitä, miten toimia koulusta eroamistilanteessa. Seikkaperäisesti ohjattiin, mistä saa eroamislomakkeen, kuka allekirjoittaa sen ja mihin se viedään ruokatunnistimen kanssa, jotta saadaan kansliasta takaisin panttina ollut 20 euroa. Lisäksi kerrottiin: Jos haluat, saat kansliasta erotodistuksen ja jäljennöksen opintokortista. (Opiskelijan opas 2003-2004)

Alkutilanne vaatii turvallisen luottamuksen ilmapiirin luomisen. Säännöt ja määräykset ensikontaktissa saavat kokemukseni mukaan aikaan jännitteitä ja jännittämistä. Säännöt ovat tärkeitä, mutta niiden esittämisen ajankohta ja sävy tulee miettiä tarkkaan. Tarkat opinnoista eroamisen ohjeet saivat miettimään, miksi markkinoida eroamista, kun halutaan, että ensisijaisesti onnistutaan opinnoissa. Tämä oli haaste syrjäytymisen ehkäisyydelle. Lomakkeen suunnittelussa piti huolellisesti paneutua ilmaisulliseen tapaan.

Oppilaitoksesta ulospäin toimi aktiivisesti kuraattori ja kaikki se tieto, joka tästä verkostotyöstä tuli, oli hänen käytössään. Tietoa ei jaettu yhteisissä palavereissa. Kukin toimi yksin oman toimenkuvansa mukaan. Aloittaessani työn toimi kuraat-

tori erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden asioiden koordinaattorina. Opinto-ohjaajan kanssa yhteistyö oli vähäistä. Hänellä oli ohjauksen lisäksi oppilaitoksen tyttöjen liikunnanopetus. Ohjaukseen ja yhteistyöhön ei ollut aikaa. Tukiopetus hoitui oman opettajan kautta niin, että kunkin linjan opettaja lähetti pienryhmään oppilaat, jotka eivät kyenneet seuraamaan opetusta suuressa ryhmässä tai oppilaat, jotka häiriköivät ryhmässä tai jäivät opetuksessa jälkeen.

Terveystietojen hallussa oli terveystietoa käsittävä kyselylomake. Tiedot olivat terveydenhuollon käytössä. Toteutimme tiivistä yhteistyötä hänen kanssaan. Hänen avustamanaan ja saattamanaan vastaanotolleni tuli useita opiskelijoita selkiyttämään omaa opiskelutilannettaan. Eri luokilla oli vaihtelevasti opettajien omista intresseistä lähteviä osaamisen alkukartoituksia esim. opetettavan aineen hallinnan osalta. Tämä tieto ei ollut yhteisessä käytössä vaan opettajan omassa käytössä.

Ongelmana yleisesti oli myös se, että varsinkin oppimisvaikeuksisilla opiskelijoilla opinnot päättyivät hälyttävän usein ensimmäisen opintovuoden aikana. Oppilaalle lähetettiin kotiin kirje opintojen päättymisestä esimerkiksi poissaolojen perusteella, eikä tilanteeseen enää siinä yhteydessä ollut mitään mahdollisuutta vaikuttaa. Sain tiedon opiskelijatovereiden taholta, kun he ottivat keskusteluissa esiin pettymyksen siitä, miksi kaveri oli saanut potkut opiskelusta. Tämä oli haaste oppimisvalmentajalle, jonka tehtävä oli vähentää keskeytyksiä. Poissaoloista ei tietoa kulkenut ja alkutilanne oli vaikea.

Oppilaitoksesta puuttui myös lakisääteinen HOJKS-toteutus, eikä mitään siihen liittyvää suunnitelmaa, tietoa, seurantaa tai arviota oppilaskohtaisesti ollut käytävissä. Tähän seikkaan halusin myös muutoksen kehittämishankkeen pohjalta.

Esitellessäni kehittämishanketta opettajakunta ja osin myös opiskelijahuollon henkilöstö esitti epäluuloja sitä kohtaan. Oletettiin, ettei kyselylomake tuota tulosta, koska vanhemmat ovat väsyneitä lomakkeisiin ja kyselyihin. Epäiltiin, että nuori ei halua eikä osaa vastata lomakkeisiin. Kyselyn koettiin tuovan sellaista tietoa, johon haasteeseen ei kyetä vastaamaan. Lisäksi esiteltiin, että nykyinen käytäntö ilman kyselyä on riittävä. Liian toiveiden kyselyt ja siitä saatu tietoa asettaa paineita turhiin tarpeisiin ja muutoksiin.

Kun lähdin tekemään kyselylomaketta informoin ensin oppilaita oppimisvalmentajan palveluista.

5.2. Tiedonsiirtolomakkeen laatiminen ja lomakkeen sisältö

Lomakkeen suunnittelussa lähdettiin siitä, että sen ohessa on opiskelijan huoltajalle osoitettu selkeä kirje (liite 1), josta käy ilmi se, miksi kirje ja lomake on laadittu ja annettujen tietojen luottamuksellisuus. Lisäksi selvitettiin, mitä hyötyä lomakkeeseen vastaamisesta on opiskelijalle ja tämän opiskeluryhmälle. Hyötynäkökohdassa otettiin esiin myös se, että tarkoitus oli tehdä yhteistyötä opiskelijan hyväksi tämän itsen sekä huoltajien kanssa, molempia kuunnellen ja näkökulmia

arvostaen. Perusteluna oli, että opiskelija ja tämän huoltajat ovat asiantuntijat, subjektit opiskelijan asioissa ja ratkaisujen tekemisessä. Ajatuksena oli lisäksi se, että kysymyksillä tavoitetaan selkeää, olennaiseen keskittyvää ja tiivistä alkuinformaatiota ja huomioidaan, että asiakas itse ratkaisee, mitä tietoja haluaa antaa.

Kirjeessä pyydettiin lupa siirtää tarpeellinen tieto yksilöllisen opetussuunnitelman sisältöihin, opetusmenetelmiin ja tukitoimiin eläväksi toimenpiteiksi ja luvattiin palauttaa lomake liitteineen oppilaalle opintojen päättyessä.

Tieto siitä, kenelle kyselylomake jaettiin ja miten se palautetaan sekä yhteydenotto pyyntö silloin, kun tulee kysymyksiä lomakkeesta, annettiin kirjeen lopussa.

Kirjeessä perusteltiin, mitä etua vastaamisesta on siinäkin tapauksessa, vaikka omalla lapsella ei olisikaan mitään tarvetta opiskelun tukeen tai lisäohjaukseen. Tällöin pyydettiin vastauksia vain rajattuihin kohtiin sekä allekirjoitus vastauslomakkeeseen kokonaiskuvan saamiseksi siitä, että esitettyihin seikkoihin on tutustuttu ja mielipide ilmaistu. Mukana kirjeessä oli vastaanottajan yhteystiedot sisältävä palautuskuori, johon vastuksen voi sulkea. Kirje tuli suljettuna vastaanottajalle joko postissa tai oppilaan tuomana.

Varsinainen lomake piti sisällään opiskelijan perustietojen lisälehdteen (liite 2), jonka ilmoitettiin olevan vain opiskelijahuollon käyttöön. Sen sisältönä oli lainkohdat lammatillisesta koulutuksesta 21.8.98 (630/1998) 20§, jotka kertoivat opiskelijan mahdollisuudesta saada erityisiä opetus- ja oppilashuoltopalveluja tuen muodossa varsinkin silloin, kun oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS). Lisäksi annettiin tietoa oppimisvalmentajan roolista opiskelijahuoltotyössä ja ohjaajana oheisessa työssä. Lisäksi esitettiin rohkaisu ottaa esiin seikkoja tai liittää mukaan asiaa selkiyttäviä asiakirjoja, joista voi olla hyötyä oppilaan tukemisessa. Oma selvitys, tieto ja käsitys asiasta korostettiin merkitykselliseksi.

Kyselylomake (liite 3) sisälsi henkilötiedot, kysymyksen opiskelijan / oppimisen tuen tarpeesta, onko opiskelija ollut osin tai kokonaan erityisopetuksessa, tukiopetuksessa tai mukautetussa opetuksessa ja tiedot koulusta, jossa kyseistä opetusta on saatu. Mukautuksen – yksilöllistämisen peruste tiedusteltiin ja mikäli opiskelijalla oli jokin sairaus, vamma tai haitta, joka vaikeuttaa opinnoissa suoriutumista, niin tietoa siitä. Lisäksi pyydettiin näkemys siitä, miten asia vaikuttaa mahdollisesti opiskeluun.

Lomakkeessa tiedusteltiin myös näkemyksiä muista piirteistä, jotka voivat vaikuttaa opintomenestykseen ja oppimiseen. Esimerkkeinä annettiin arkuus, syrjäytyvyys, keskittymisen vaikeus, levottomuus, puhe- ja äänihäiriö, yksinäisyys, ystäväpiiriin liittyvät asiat, ruokailuun liittyvät ongelmat, epäsäännöllinen unirythmi, unettomuus, väsymys, jatkuvat päänsäryt ja vatsakivut, sosiaaliset ongelmat, paljon poissaoloja peruskoulussa ja syy siihen sekä kohta, muuta mainittavaa, mikäli halusi perustella tai antaa lisätietoa.

Lomakkeessa pyydettiin myös kirjaamaan muita seikkoja, joita opetuksessa pitäisi vastaajan mielestä huomioida ja toivottiin tietoa ulkopuolisista yhteyshenkilöistä ja -tahoista, joiden toivotaan olevan mukana hopsin laatimisessa ja opiskeluasioiden hoidossa. Lomakkeessa kysyttiin, osallistuvatko huoltajat opiskeluun liittyvien asioiden hoitamiseen ja haluavatko huoltajat olla mukana vain rajatuissa asioissa, hoitaako opiskelija asiansa itse ja haluavatko huoltajat olla mukana HOJKS:in teossa vaiko ei, mikäli se tulee aiheelliseksi.

Opiskelijan omalle kannanotolle ja toiveille oli oma tila ja tämän jälkeen tila kaikelle muulle, jota vastaajat haluavat esittää.

Lomakkeeseen pyydettiin allekirjoituksen muodossa kiittäminen siitä, että lomakkeen asiasältöön on tutustuttu ja annetaan lupa opiskelijahuollolle tietojen käytämisestä HOJKS:in toteuttamisessa. Samalla annetut tiedot kuitataan oikeiksi.

Lopuksi kerrottiin, miten lomake palautetaan ja palautuspäivämäärä, johon mennessä vastuksien tulisi olla perillä. Lomakkeessa oli maininta siitä, että lomakkeen tietoja ei saa käyttää muuhun kuin opiskelijahuollon HOJKS-työhön ja että tiedot palautetaan takaisin opintojen päättyessä tai opiskelijan täyttäessä 18 vuotta, mikäli hän itse haluaa, seurasivat lomakkeen lopussa.

5.3. Tiedonkeruuprosessi

Kirje ja kyselylomake lähetettiin kaikille ensimmäisen vuosikurssin aloittaneille opiskelijoille luokanvalvojan kautta. Kyselylomakkeeseen oli 10 vuorokauden vastausaika. Vastauksina tulleet kyselylomakkeet palautuivat takaisin oppimisvalmentajalle suljetuissa kirjeissä joko opiskelijan itsensä tuomana tai luokanvalvojan kautta toimitettuna määräajassa.

Oppimisvalmentajan roolista ja tarjotuista palveluista toteutettiin ennen kirjeen ja kyselylomakkeen jakamista kaikille osastoille ilmoitustauluille kiinnitettävän kontaktitiedote. Siinä kerrottiin, minkälaisissa asioissa opiskelija voi kääntyä oppimisvalmentajan puoleen. Tämä siksi, että oppimisvalmentaja oli opiskelijoille uusi palvelutaho. Syy tulla vastaanotolle piti tehdä luontevaksi ja kynnyksen saapumiseen poistaa kokonaan tai madaltaa mahdollisimman matalaksi. Tiedotteessa korostettiin helposti lähestyttävää roolia opiskeluelämän arkitilanteisiin ja niiden hallintaan liittyvien asioiden tukemisessa.

6. OPETUKSEN TUEN TARVE V. 2003 – KYSELYLOMAKKEESTA SAATU TULOS

Kyselylomakkeen tulokseksi tuli runsas tietomäärä. Yleiskuva vastauksista oli, että kaikkiin osioihin oli vastattu huolellisesti. Omia lisäyksiä oli myös kirjattu kiitettävästi. Ne vastaajat, joilla ei ollut tarvetta selkeästi mihinkään tukitoimiin, olivat huomioineet siirtymisen alkukysymysten jälkeen suoraan loppuosan täyt-

töön. Kaikilla oli siis myös allekirjoitukset lomakkeessa. Seuraavat taulukossa ilmenevät (taulukko 1) oppimisen tuen tarpeet tulivat esiin vastuslomakkeessa.

TAULUKKO 1. Oppimisen tuen ja ohjauksen tarve ongelmakentän mukaan

Ongelma-alue	Tarkempi määrittely	Ilmoitetut tapaukset	Yhteensä	
				%
Kehityshäiriö		1	1	0,5
Kielelliset vaikeudet	dysfasia (diagnostisoitu)	2		
	ilmaisun vaikeus (suullinen)	2		
	lukemisen vaikeus	2		
	luetun ymmärtämisen vaikeus	2		
	ohjeiden ymmärtämisen vaikeus	1		
	lu-ki-vaikeus	10		
	vieraan kielen oppimisen vaikeus	4		
	vapautus kielen opetuksesta	4		
	kirjoittamisen vaikeus	1	24	15,0
Matematiikan vaikeudet		6	6	4,0
Muut oppimisvaikeudet	häiriöherkkyys	1		
	jäänyt jälkeen ryhmän työskentelystä	2		
	muu määrittelemätön	4	7	4,0
Muu syy	motivaatiopula	1		
	myöhästelyt	1		
	pinnaus	2	4	2,5
Yhteensä			42	26,0

TAULUKKO 2. Tuen tarve ja aiemmin saatu oppimisen tuki sekä yhteistyöhalukkuus

	kpl	%	koko vuosiluokasta %
Lähetetty kyselylomakkeita	180	100	100
Vastauksia tullut yhteensä	162	90	90
Ei tarvetta tukeen	109	67	61
Tuen tarvetta	32	20	18
Ei tiedä onko tarvetta tukeen	21	13	12
Oppilas ollut mukautettuna tai erityisopetuksessa	32	20	17
- ei ollut mukautettuna tai erityisopetuksessa	28	17	16
- ei vastausta	4	3	2
Huoltajat osallistuvat yhteistyöhön	65	40	36
- opiskelija saa hoitaa opiskeluasiansa itse	35	22	19
- haluamme olla HOJKS:n teossa mukana	34	21	19
- emme halua olla mukana HOJKS:n teossa	18	11	10
- ei vastausta	8	5	0,4
- opiskelijan omia kannanottoja ja toiveita	23	14	13

6.1. Saadaanko tiedonsiirtolomakkeesta tarpeellista tietoa opetuksen tukimuotojen suunnitteluun

Erityistä tuen tarvetta ilmaisi viidennes (20 %) vastaajista. Tulos vastaa neuropsykologi, erikoistutkija Seija Haapasalon (2005) mukaista arviota väestön oppimisvaikeuksista. Syrjäytymisen riskitekijöistä tämä on hänen mukaansa myös huomionarvoinen tekijä, koska esimerkiksi vankila-aineistossa ja päihteiden ongelmakäyttäjien joukossa oppimisvaikeuksia väitetään esiintyvän jopa 50 – 80 %:lla. Vastaavasti 67 % (109) vastaajista ilmoitti, ettei heillä ollut erityistä tarvetta oppimisen tukeen. Yllättävää oli, että 13 % (21) vastaajista ilmoitti, etteivät he vielä tietäneet, oliko heillä tarvetta tukeen (taulukko 2).

Tulokset antoivat tietoa opiskelijan aiemmasta tuen tarpeesta opinnoissaan. Ne kertovat oppimisvaikeuksista, syrjäytymisestä ja terveydellisistä vaikeuksista (taulukko 1). Vastaajista 9 % (14) oli ollut erityisopetuksessa tai yksilöllistetyssä, mukautetussa opetuksessa ja viidenneksellä oli ollut erityisopetusta erillisissä aineissa (taulukko 2). Tuen tarpeen määrän arvioinnissa tämä on tärkeää.

Opiskelijan omia toiveita ja kannanottoja tuli 14 %:iin vastuksista. Niissä käsiteltiin toiveita kielen opetukseen, ohjaukseen, opetuksen laatuun, opiskelijan itsenäisyyden ja oman arvion arvostamiseen. Huoltajien halu olla mukana nuoren opiskeluasioissa on 40 %, joten nämä yhdessä ovat huomionarvoinen seikka.

Esimerkki toiveista itsenäisyyden, oman arvion ja emootioiden esiintymisestä: päätän itse opiskelustani (1), haluan olla mukana (1), jättäkää mut rauhaan (1), en halua, että vanhemmat mukana hojksin teossa (1), kaikki on hyvin. Opiskelu sujuu (1), voidaan katsoa myöhemmin, onko tarvetta (1), en tarvitse omasta mielestäni erityistukea opinnoissani (1), hyvä homma. matikka on huono. aina ollut (1),

matikka tuottaa vaikeuksia, muuten tykkään yleisesti koulusta (1) ja toistaiseksi ei erityisiä toivomuksia (1). Ei ole mitään toiveita ja en osaa sanoa (2) ja minusta olisi hyvä, että perheeni olisi mukana hojksin teossa ja toivon, että äiti osallistuu opiskeluun liittyvien asioiden hoitoon (2). Jos tarpeen, toimitan tutkimuksista kopiot (1) ja voisiko opettajalle hankkia äänentoistolaitteet, Oppiminen tapahtuu kuulemalla (2).

Tulokset toivat esiin myös nuoren kanssa työskennelleitä yhteistyöverkostoja ja yhteistyötahoja niin oppilaitoksen sisällä kuin sen ulkopuolisiin asiantuntijoihin. Nämä on tärkeää huomioida ennakoivassa työssä.

6.2.Saadaanko tiedonsiirtolomakkeesta tarpeellista tietoa HOJKS-lomakkeen suunnitteluun

Kyselylomake antoi oppilaskohtaista tietoa käytetystä asiantuntija- ja tukiverkostoista. Oiskelijakohtaista tietoa tuli myös oppimisvaikeuksista ja niiden laadusta. Tämä on tärkeää suunniteltaessa HOJKS-lomakkeen sisältöä, yhteistyömuotoja ja –menetelmiä (taulukko 1 ja 2).

40 % huoltajista ilmoitti halukkuutensa olla mukana opiskelijaa koskevien asioiden hoidossa ja HOJKS-suunnitelman teossa, sen seurannassa, arvioinnista ja kehittämisessä halukkuus oli 21 %. Huoltajista 22 % oli sitä mieltä, että opiskelija saa itse hoitaa opiskeluasiansa ja viidennes vastaajista ilmoitti, ettei halua olla mukana HOJKS-työssä (taulukko 2). Tulos on haaste HOJKS-työssä tiedon välittämisessä huoltajille alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden kohdalla opiskelijan oikeusturvan toteutumiseksi. Kaikki vastaajat – huoltajat olivat allekirjoittaneet lomakkeen, jota voisi tulkita siten, että lomake on luettu joka kohdalta läpi. Tiedonsiirtolomake on siten vastavuoeroisesti myös yksi keino välittää tärkeää perustietoa. Opiskelijoista 20 (12%) oli allekirjoittanut lomakkeen huoltajan lisäksi. Myös tämä oppilaan aktiivisuutta osoittava tieto on merkittävä vastavuoeroisen yhteistyön toteuttamisessa.

HOJKS-ohjeistuksen suunnittelu hyötyy ennakkoon saadusta tiedosta. Henkilöstön täydennyskoulusta ja tuen antamista voidaan suunnitella ennakkoon esiin tulleista asioista tarpeen mukaan.

6.3. Yltääkö tiedonsiirtolomake hyvään vastaajalukumäärään

Tiedonsiirtolomake tuotti hyvän vastaajamäärän, koska lähetetyistä 180:sta lomakkeesta tuli takaisin määräajassa 162 täytettyä lomaketta eli vastausprosentti oli 90 %. Kyselylomake oli onnistunut tapa kerätä tietoa ja saavuttaa sen kautta huoltajien mielenkiinto asiaa kohtaan. Kyselylomakkeeseen oli kymmenen vuorokauden vastausaika. Lomakkeet palautuivat kaikki määräajassa.

7. TULEVAISUUTEEN ARVIOIDEN

Palautettujen kyselylomakkeiden jälkeen sain nuorien kotoa yhteydenottoja, jotka täsmensivät tulleita lomaketietoja. Huoltajat lähettivät aktiivisesti sähköpostia sekä tiedusteluja niiden nuorten osalta, joiden vastauksissa oli tarvetta erityiseen seurantaan tai tilannearvioon. Myös opetuksesta ja sen toteuttamisesta tuli niin toiveita kuin arvioita nuoren kotiin tuoman palautteen pohjalta. Kyselylomake aktivoi huoltajia ja nuoria selkeästi vuorovaikutukseen opiskelijahuollon oppimisvalmentajaan. Kolme huoltajaa oli koko lukuvuoden aikana tiiviissä yhteistyössä kanssani ja he olivat myös erittäin helpottuneita oppimisvalmentajasta asiansa hoitamisessa. Terveystuho koettiin terveysasioiden hoitajaksi ja kuraattori edusti taas ehkä sosiaalitoimintaa, johon haluttiin pitää välimatkaa. Oppimiseen liittyvistä asioista oli luontevaa keskustella oppimisvalmentajan kanssa

Tiedonsiirtolomakkeesta oli saatavissa yleiskuva tarpeista, joita opetussuunnitelman tukimuotojen suunnittelu edellyttää. Verkostoista, joita voidaan käyttää tuen suunnittelussa apuna, saatiin yleiskuva. Opiskelijatuntemus lisääntyi alkutilanteessa saatujen tietojen myötä. Tärkeä tieto on myös se, tietääkö huoltaja tai nuori ylipäättään sitä, onko tuen tarvetta vaiko ei. Asiaankuulumatonta tai epärealistista tietoa ei esiintynyt.

Saatu tieto osoitti sen, että nuoret ja heidän huoltajansa olivat pääsääntöisesti tietoisia nuoren vahvuuksista ja kehitettävistä ominaisuuksista. Halu jakaa tätä tietoa tuli esiin huolellisina vastuksina. Jokainen kohta oli käyty läpi ja kysymyksiin reagoitiin. On myös tärkeää, että oppilaitos antaa mahdollisuuden ottaa asioita esiin. Opettajakunta ja oppilashuollon jäsenet olivat tuloksesta yllättyneitä. Onnistunut lomake rohkaisi tiedon luovuttamiseen ja pitämään kyselyä tarpeellisenä. Saatu tieto todisti selkeästi, että kielellisiin vaikeuksiin, opetustilanteen häiriöttömyyteen, kiireen poistamiseen ja selkeisiin ohjeistuksiin sekä matematiikan vaikeuksiin pitää panostaa tukiresurssia. Tämä tarkoittaa esimerkiksi opetustapojen ja oppimista helpottavien menetelmien ja havainnollistavien keinojen kehittämistä. Opetustilanteissa oppilasta voidaan tukea avustajaa ja oppimisvalmentajaa hyödyntäen, syventävillä tehtävillä tukiopetuksessa tai havainnollistavilla harjoituksilla ja selkokielisillä materiaaleilla. Myös yksilöllinen tukiopetus tai esimerkiksi matematiikan perustan kertauskurssit voivat helpottaa alkuun pääsemistä.

Kuitenkin tärkeintä oppimisen alkuun lähtemisessä on tutuksi tuleminen, oppimisilmapiiri ja myönteinen vuorovaikutus, jota voidaan kehittää lukuvuoden alussa tutortoiminnan, ryhmäytystoiminnan ja aktiivisen oppilaskuntatoiminnan tuella. Tämä kohottaa osallistumisen motivaatiota, tukee ryhmän jäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sitä kautta osallisuuden kokemusta. Opiskelijalle voi merkittävää olla osallistuminen oppilaitoksen yhteiseen päätöksentekoon. Opiskelijat tai huoltajajäsentä ei ollut nimetty yhteenkään tiimiin tai kehittämis-, neuvotteluorganisaatioon ennen kehittämishanketta. Esittäessäni tätä, ajatusta pidettiin vieraina.

Puutteena kyselyssä koin sen, että en toteuttanut lomakkeessa selkeästi osiota, johon oltaisiin voitu kirjata nuoren vahvuuksia, onnistumisen kokemuksia, taitoja harrastuneisuutta ja lahjakkuuksia. Tämän seikan korjasin esittämällä teemaa tärkeänä osana HOJKS-lomaketta.

HOJKS-lomakkeen suunniteluun saadusta tiedosta on apua. Se antaa kokonaisnäkömyksen huoltajien halusta olla mukana nuoren opiskeluasioissa. Niiden kohdalla, jossa nuori ei itse halunnut huoltajan mukanaoloa tai huoltaja antoi nuoren hoitaa itse opiskeluun liittyvät asiat, pitää miettiä tiedonvälittämiseen ja yhteistyöhön keinoja. Kysely toi opiskelijasta paljon sellaista tietoa, jota voidaan käyttää hyväksi ennakoitaessa HOJKS-työtä, sujuvuutta yhteiskeskusteluissa ja valmistautumisessa yhteistyöhön.

Allekirjoitukset osoittivat lomakkeen olleen myös osallisuutta, vaikuttamisen mahdollisuutta korostava, tukeva ja palkitseva. Kaikki vastaajat ja osa nuorista olivat allekirjoittaneet sen omakätisesti.

Opiskelijan elämänkaari tulisi hahmottaa kokonaisuutena mielekkääseen tulevaisuuteen tähdäten.

LÄHTEET

- Heikkilä, M. 2006. Minäkäsitys, itsetunto ja elämänhallinnan tunne sisäisen yrittäjyyden determinantteina. Jyväskylä Studies in Business and Economics 46. Jyväskylän yliopisto.
- Helander, J.(toim.) 2005. Ohjaus aallon harjalla. Inspiraatioita ja innovaatioita ammatillisen opinto-ohjauksen kenttään. HAMK. Saarijärven Offset Oy.
- Henkilötietolaki. Opetus- ja sivistystoimen lakitieto 2005. Oy Unipresss Ab.
- Hämäläinen, K.& Sava, I. 1989. Koulun ihmissuhteet ja niiden kehittäminen. Suomen Kaupunkiliitto. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Jahnukainen, M. 2001. Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kauppila, R A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. PS-Kustannus. Opetus 2000. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kemppinen, P. 2002. Kasvatus -visualisointi. Asenteiden, arvojen ja produktiivisuuden muokkaaminen. Osa 2. Vantaa: Kustannusvalmennus P. & K. Oy.
- Koivumäki, K.& Teija Felt, T.(toim.) 2005. Ohjauksen käytäntö 1/2005. Oppimisen vaikeuksista oppimisen mahdollisuuksiin. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kokkala, H.& Sahlberg, P. (toim.) 2002. Maailman koulut 2015. Koulutus kehityksen avaimena. PS-Kustannus. Opetus 2000. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Koskinen, T.(toim.) 2005. Saattaen omille teilleen. Kokemuksia siirtymätyöskentelyn haasteista ja mahdollisuuksista. WtW. ESR. HAMK. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Kiipulan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Vehmas, S. (toim.) 1999. Poikkeava vai erityinen. Juva: Atena Kustannus. WSOY.
- Lerikkanen, J.(toim.) 2005. Opinto-ohjauksen tarkoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 51. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Murto, P., Naukkarinen, A. & Saloviita, T.(toim.) 2001. Inklusion haaste koululle. PS-Kustannus. Opetus 2000. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Onnismäki, J., Pasanen, H. & Spangar, T.(toim.) 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. PS-kustannus. Opetus 2000. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Opiskelijahuolto ja sen tehtävät ammattioppilaitoksessa – tiedote opiskelijalle. 2002.

Opiskelijan opas 2003 – 2004. Oppilaitoksen ohjausmoniste.

Osallistava oppilashuolto. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 2000. Helsinki.

Ruohotie,P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Aikuiskasvatus. Juva: WSOY

Suutarinen, S.(toim.) 2006. Aktiiviseksi kansalaiseksi, Kansalaisvaikuttamisen haaste. PS-Kustannus. Opetus 2000. Juva: WS Bookwell Oy.

LIITTEET

Liite 1. Hyvä Opiskelijamme Huoltaja

Liite 2. Opiskelijan perustietojen lisälehti

Liite 3. Tiedonsiirtolomake

LIITE 1.

Hyvä Opiskelijamme Huoltaja

Ohessa seuraa kysymyslomake, jonka sisältämä antamanne tieto käytetään sekä yksittäisen opiskelijan että koko opiskelijaryhmän oppimisen tukitoimien edistämiseksi. Vastaukset tulevat aina siis ryhmän kautta kaikkien hyödyksi, vaikka juuri Teillä ei olisikaan mitään tarvetta erityiseen oppimisen tukeen nuorene kohdalla.

Mikäli koette, että nuorella kaikki on hyvin ja opiskelu sujuu mukavasti, toivon kuitenkin, että voisitte täyttää lomakkeen 1-2,7,9,10-12 kohdat. Näin saamme kaikista ryhmistä kokonaiskuvan.

Kysymyslomakkeen sisältämät tiedot antavat oppilaitokselle perheiden näkökulmaa opetuksessa huomioitaviin seikkoihin. Näin voimme paremmin auttaa opiskelijaa oppimisessa ja opinnoista selviytymisessä.

Vastaukset voitte toimittaa oppilaitoksen kansliaan opiskelijan välityksellä 12.9.03 mennessä (Postitse tulevat vastaukset osoitteella: .... ammattioppilaitos/Kanslia, alakulmaan: Oppimisvalmentaja)

Lämmin kiitos vastauksestanne!

Leila Ahlqvist
oppimisvalmentaja

LIITE 2.

ARVOISAT AMMATILLISEN PERUSTUTKINNON OPIKELIJAN VANHEMMAT / HUOLTAJAT

Opiskelijan perustietojen lisälehti

(vain opiskelijahuollon käyttöön)

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.98 (630/1998) 20§ turvaa erityisiä opetus- ja oppilas-huoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden mahdollisuuden saada opetukseensa erityistä tukea. Tämä tuki pohjautuu hänelle henkilökohtaisesti laadittavaan opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan HOJKS:iin.

Alle 18v. opiskelijoiden kohdalla HOJKS:n laadinnassa tulee toteutumaan yhteistyö huoltajien sekä opiskelijan kanssa. Näin voimme vahvistaa opiskelijan omaa sitoutumista suunnitelmaan ja myös huoltajilla on paremmin mahdollisuus tukea nuorta suunnitelman yhteisissä tavoitteissa sekä suunnitelman kehittämisessä/arvioinnissa.

Lukuvuodeksi 03 – 04 oppilaitokseemme on palkattu tähän kehittämistehtävään oppimisvalmentaja, joka yhdessä opiskelijan, huoltajien, luokanvalvojan ja opettajan kanssa laatii henkilökohtaisen opetus- ja ohjaussuunnitelman niille opiskelijoille, joiden kohdalla tarve todetaan joko huoltajien sekä opiskelijan itsensä antaman tiedon perusteella. Myös oppituntityöskentelyssä esiin tulleet kysymykset saattavat olla perusteena yksilölliselle opetus- ja ohjaussuunnitelmalle.

SIIS:

Mikäli tiedossanne on jokin sellainen seikka, joka saattaa mielestänne vaikuttaa kielteisesti opiskelijan oppimiseen, opiskelumenestykseen tai opinnoista suoriutumiseen normaaliajassa, toivomme, että saisimme asiaa koskevaa tietoa Teiltä siten, että

- täytätte alla olevan lomakkeen ja
- liitätte oheen joko tarpeelliseksi katsomanne asiaa selkiyttävät asiantuntijalausunnat kopioina tai oman selvityksenne/tietonne/käsityksenne asiasta

Tähän lisätietoon perustuu kanssanne tehtävä HOJKS-suunnitelman teko, toteutus, seuranta ja arvio. Suunnitelma tehdään vain nuoren opintojen tukemisen vuoksi.

Lähehtämänne tiedot ja asiakirjat sekä täyttämänne kaavake ovat opiskelija-huollon* ja yllä olevien osapuolien käytössä ja siirtyy tarpeellisin osin yksilöllisen opetussuunnitelman sisältöihin, menetelmiin ja tukitoimiin.

- **Opiskelijahuollon varsinaiset jäsenet: apulaisrehtori, kuraattori, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, luki-opettaja ja oppimisvalmentaja**

Lomake palautetaan opiskelijalle opintojen päättymisen yhteydessä.

Lomake lähetetään ensimmäisen vuosiluokan opiskelijoiden huoltajille täytettäväksi opiskelijan mukana suljetussa kirjekuoressa.

Mikäli lomakkeesta syntyy kysymyksiä, voisitteko ystävällisesti ottaa yhteyttä allekirjoittaneeseen.

LIITE 3.

Muista : palautuspäivä on perjantai 12.9.03

1.	Opiskelijan nimi ja syntymäaika	Nimi _____ synt.____/____ _____ Linja:_____
2.	Opiskelijan oppimisen tuen tarve	On ____ Ei ole ____ En tiedä ____ Mikäli vastaatte Ei ole, voitte siirtyä kohtaan 11.
3.	Opiskelija on ollut mukautetussa perusopetuksessa/erityisopetuksessa/-ohjauksessa	Ei ole ollut _____ Mukautettu yleisopetus _____ Mukautettu/erityisopetusta seuraavissa aineissa/asioissa/oppilaitoksissa:
4.	Mukautuksen peruste	
5.	Opiskelijalla on jokin sairaus, vamma tai haitta, joka vaikeuttaa opinnoissa suoriutumista	Mikä ja miten asia saattaa haitata tai vaikuttaa opiskeluun: _____ _____ Ei ole mitään erityistä_____ Ei ole tietoa_____
6.	Opiskelijan kotona/tutkimuksissa/peruskoulussa havaittuja muita piirteitä, joilla voi olla vaikutusta opintomenestykseen tai oppimiseen	Esim. Arkuus____ Syrjään vetäytyvyys____ Keskittymisen vaikeus____ Levottomuus____ Puhe- tai äänihäiriö____ Yksinäisyys____ Ystväpiiriin liittyvät asiat____ Ruokailuun liittyvät ongelmat____ Epäsäännöllinen unirytmii____ Unettomuus____ Väsymys____ Jatkuvat päänsäryt tai vatsakivut____ Sosiaaliset ongelmat____ Paljon poissaoloja peruskoulussa____, miksi_____ Muuta:_____
7.	Muita seikkoja, joita opetuksessa mielestänne pitäisi huomioida	
8.	Henkilöt tai tahot, joita toivotaan mukaan henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatimiseen /jotka voivat antaa lisätietoa siihen + yhteystiedot	

9.	Opiskeluun liittyvien asioiden hoito tapahtuu	<p>Huoltajat osallistuvat _____</p> <p>Huoltaja haluaa olla mukana vain seuraavissa asioissa _____</p> <p>Opiskelija saa hoitaa kaiken opiskelussaan itse _____</p> <p>Haluamme olla mukana HOJKS:in teossa _____ Emme halua olla mukana HOJKS:in teossa _____</p>
10.	Opiskelijan oma kannanotto tai toive em. asioissa (opiskelija täyttää)	
11.	Muuta	
12.	Olemme tutustuneet asiasältöön, annamme opiskelijahuollolle luvan käyttää tietoja HOJKS:in toteuttamiseksi ja allekirjoitamme annetut tiedot oikeiksi	<p>_____ / _____ 2003 _____ paikka pvm huoltajan allekirjoitus</p> <p>_____ _____ huoltajan allekirjoitus opiskelijan allekirjoitus, mikäli hän itse haluaa</p> <p>Puhelinyhteystiedot _____</p>
13.	Lomake palautetaan suljetussa kirjekuoressa oppilaitoksen kansliaan	Palautuspäivä on viimeistään 12.9.2003
14.	Lupaa tietojen luovuttamiseksi muuhun kuin HOJKS-käyttöön ei ole!	Tässä lomakkeessa esiin tulleet seikat ovat vain HOJKS:in suunnittelun käyttöön tarkoitettuja. Tietoja saavat ainoastaan Opiskelijahuolto ja ryhmän luokanvalvoja. Lomakkeet säilyttää oppimisvalmentaja ja ne luovutetaan takaisin joko opintojen päättyessä tai viimeistään opiskelijan täyttäessä 18v., mikäli hän itse niin haluaa.

Kiitän vastauksestanne ja otan yhteyttä, kun HOJKS-suunnittelukokous on. Toivon, että voisitte olla mukana tilaisuudessa yhdessä opiskelijan kanssa.

Ystävällisesti
oppilaitoksen puolesta

oppimisvalmentaja Leila Ahlqvist. Puh:
leila.ahlqvist@.....

